

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Præcepta Pars ...

Tractatus V. Ad Præcepta II. Tabulæ De Delictis Contra Justitiam, Seu
Injusta læsione Proximi in Bonis Animæ, Vitæ seu Corporis, Famæ,
Fortunæ & c. Ac Restitutione Inde Debita

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Caput I. Descandalo velut homicidio Spirituali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-60167](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-60167)

CAPUT I.

De

*Scandalo, velut homicidio spirituali,
seu de injusta læsione proximi in bo-
nis animæ.*

BOnum animæ spirituale idem est, ac bonum
I morale, divinæ gratiæ, virtutis, ac honestatis
& justitiæ: ab opposito malum spirituale animæ
idem est, ac malum mortale culpæ, seu peccati, adeo-
que damnificare proximum in bonis animæ, seu in
bono spirituali, idem est ac abducere aliquem à bo-
no gratiæ, & virtutis, & inouete in peccatum, seu
vitium, quod propriè dicitur scandalum activum:
estque velut spirituale homicidium, vel si mavis
dicere, animæcidium. Unde & hoc peccatum, etsi
directè contra Charitatem Theologicam militet,
aptè tamen reducitur, & examinatur in quinto Præ-
cepto. Itaque *Scandalon* græcè, latinè offendicu-
lum, seu pedis impactionem significat, teste *D. Hie-
ronymo in c. 15. Matth.* In proposito significat of-
fendiculum, periculum, seu occasionem peccati,
vel ruinæ spiritualis alterius. Et aliud dicitur *acti-
uum*. scilicet ipsa actio præbens alteri occasionem
peccandi, & ruinæ spiritualis. Aliud *passivum*, &
est ipsa ruina spiritualis proximi: & omnium maxi-
mè homines se invicem scandalizant, animasque
lædunt odio, & inimicitia. Res rursus valdè deli-
cata,

cata, innumeris casibus intricata, insuper frequentissimæ praxis, quatuor Sectionibus accuratè explicanda est. 1. De scandalo activo. 2. De scandalo passivo. 3. De inductione, ac cooperatione ad peccatum alterius jam parati, vel volentis peccare, aut alias certè peccaturi. 4. De obligatione scandalizantis pro damnificatione proximi in bonis animæ.

SECTIO I.

De Scandalo activo.

SUMMARIUM.

2. Usque ad n. 6. Explicatur definitio scandali activi.
6. Scandalum activum aliud directum.
7. Aliud indirectum.
8. Usque ad n. 12. Quod variis modis contingere solet.
13. Scandalum activum tam directum, quàm indirectum ex genere suo mortale.
14. Etiam veniale esse potest pro ratione materiae.
15. Et (saltem directum) probabilius est peccatum speciale contra Charitatem:
18. Ideoque necessariò explicandum in Confessione unà cum specie peccati, & circumstantiis personæ inducæ.
19. Usque ad n. 22. Exempla varia.

DEFINITIO.

2 **S**andalum activum est dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruinae spiritualis. Communissima S. Thom. 2. 2. q. 43. a. 1. Explico breviter.

3 I. *Dictum, vel factum*: Nam sola externa peccatoris, & operis, non utique interna & occulta cordis,

cordis hominem in peccatum seu ruinam spiritua-
lem inducere possunt. Sub nomine autem dicti, vel
facti, etiam comprehendi debet. omissio externa,
seu non dictum, non factum: v. g. omissio Sacri,
Horarum &c. scandalizare potest, ut notant DD.
communiter.

II. *Minus rectum, seu debita rectitudine carens:* 4
hoc est: aut malum, aut speciem mali habens. Non
enim opus est ad scandalum, ut dictum, vel factum
ex se, & naturâ suâ malum, vel peccatum sit, sed
sufficit, quod speciem mali habeat, aut habere pos-
sit, ex circumstantiis personæ, loci, temporis; sal-
tem respectu infirmorum, ut mox patebit exem-
plis. Quodsi ergo quidpiam bonum, vel non ma-
lum, nec speciem mali habens facias, ex quo tamen
alii ansam peccandi sumant, non erit scandalum a-
ctivum, nec peccatum, sed merè passivum ipsimet
imputandum.

III. *Præbens alteri occasionem ruina spiritualis,* 5
scilicet peccati. Debet autem esse occasio vera, vel
ex intentione operantis, vel saltem ex natura, vel
circumstantiis ipsius operis orta, & apta ad indu-
cendum alios in peccatum: & non solum imagi-
naria, longè petita, non solum ex aliorum malitia
acceptata. Caterùm etiam necesse non est ad pec-
catum scandali, ut ruina proximi re ipsa sequatur,
sed sufficit, quod suapte naturâ ex tali opere cum
his circumstantiis considerato sequi possit, & ita
sequi prævideatur: ut notat ipse *D. Thomas cit.*
a. 2. Unde ulterius nec opus est ad peccatum scan-
dali

dali, ut ruina proximi directè sit volita & intenta, sed sufficit, ut sit prævisa ex dicto, vel facto tuo futura, & sic eo ipso indirectè volita, & intenta. Ex hinc.

IV. Scandalum activum aliud dicitur directum, seu, ut alii loquuntur, inductivum, aliud indirectum, & occasionativum tantum.

Scandala directæ.

6 **S**andalum activum directum, scilicet directè volitum, ac inductivum dicitur, cum quis directè ex proposito, jussu, consilio, suasu, exemplo vult, & intendit alterum inducere in peccatum. Et hoc iterum dupliciter quoad formale, & quoad materiale tantum. Scandalum directum quoad formale est, cum quis directè intendit ipsam ruinam spirituales proximi, seu ipsum peccatum formaliter, quatenus offensa DEI, & mors animæ est, & hoc propriè scandalum diabolicum, & omnium peccatorum contra proximum gravissimum, tantoque gravius homicidio corporali, quanto excellentior est vita animæ, quàm corporis. Et tale scandalum in hominibus expressè, & formaliter (nisi desperatissimæ malitiæ, magis, sagis &c.) rarè reperiri, bene notat Valentia *tom. 3. disp. 3. q. 18. puncto 2. §. accedit quarto*. Scandalum directum quoad materiale est, cum quis directè intendit solum actum proximi, non quatenus formaliter peccatum, ruinam proximi, vel mors animæ est, sed ob aliam rationem, vel finem, utpote propter delectationem, vel utilita-

utilitatem aliquam, ut qui sollicitat aliam personam ad peccatum carnale, ebrietatem, furtum, vel homicidium secum perpetrandum, gravissimè utique peccat peccato scandali, etsi directè minimè intendat ruinam proximi, & peccatum formaliter, sed solum actum proximi ob suam delectationem, vel commodum aliquod temporale. Quia tamen tali actui ruina spiritualis proximi necessariò annexa est, ideò inducens ad talem actum, indirectè etiam necessariò vult, & intendit ruinam spiritualem, & peccatum proximi, indeque gravissimam malitiam trahit.

Scandala indirecta.

Scandalum activum indirectum, seu indirectè tantum volitum, ac occasionativum tantum dicitur, cum quis actu suo, vel omissione sciens, & advertens aliis dat occasionem peccandi, & velut exemplo suo provocat ad peccatum, etsi ipse directè nullo modo velit, & intendat inducere alios ad peccandum: nihilominus, quia talis dicto, facto, vel omissione sua prævidet, vel prævidere debet, alios inde lapsuros, & nihilominus facit, rursus indirectè convincitur velle ruinam spiritualem proximi. Quòd rursus contingit variis modis.

I. Dicendo, vel faciendo aliquid, quod ex se malum est, & inductivum alterius ad peccatum, ut qui coram aliis lascivè se gerit, turpia dicit, vel cantat, die prohibito carnes vorat &c. advertens, vel advertere debens alios ad similia, vel alia peccata excitant.

citandos vel inducendos: non enim semper committit peccatum scandali, qui coram aliis peccat, sed qui advertit, vel advertere deberet, esse periculum alios quoque ad peccatum commovendi; contingere enim potest, peccantem coram aliis ita esse vilis, vel malæ vitæ, & famæ, alios verò adeò prudentes, & constantes in virtute, ut nemo ejus malo exemplo moveatur, quin potius averfentur.

9 II. Fit scandalum indirectum dicendo, vel faciendo aliquid, quod ex natura sua non est malum, speciem tamen mali præfert, ex quo quis prævidet vel prævidere debet alios scandalizandos, vel de facto scandalizari advertit. Exemplum habes de Clerico, qui domi suæ fæminam populo suspectam alit, etsi ponatur nullum subesse peccatum, nec periculum peccati, tamen ad amovendum publicum scandalum, & malum detractionis, vel contemptus statûs Clericalis ex illa mali specie oriturum, tenetur sub mortali eam mulierem dimittere; ut docent unanimiter DD. & expressè decernit Concil. *Trid. sess. 25. c. 14. de reform.* juxta præceptum Apostoli I. ad Thessal. 5. *ab omni specie mali abstinete vos.* Et I. ad Corinth. 8. De eo, qui in Idolio (id est in loco, ubi carnes Idolis immolatæ comdebantur) recumbebat, utique re per se non mala, tamen habente speciem mali ad scandalum infirmorum, severè monet dicens: *videto ne forè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nonne scientia ejus, cum sit infirma, adifi-*

adificabitur ad manucandum idolothyta? Et peribit infirmus in sua scientia frater; propter quem CHRISTUS mortuus est? Lege exemplum planè heroicum Senis Eleazari 2. Machab. 6.

III. Etiam fit scandali peccatum indirecti dicendo, vel faciendo aliquid bonum de se, & iustum, iis circumstantiis personarum, loci, temporis, quibus prævidet, vel prævidere debet aliquos offendendos, & speciem mali, vel occasionem peccati accepturos, V. g. Differit quis in Concione, vel conversatione contra hæretes, contra peccata carnalia, contra subtiles dolos injusticiarum &c. Zelo quidem bono ab ejusmodi sceleribus absterrendi: at prævidens, vel advertens pusillos inde sumpturos occasionem, vel periculum lapsus, scandalizat, & abstinere debet. Quam ob causam alibi monuimus Confessarios debere esse valdè cautos in interrogatoriis, maximè sexti Præcepti. Huc spectant colloquia, & consortia, etsi de se sanctissima, tamen nimis familiaria, vel secreta cum foeminis, etsi aliquin, piis, & honestis, tamen aliis communi iudicio, meritò suspecta, & scandalosa, aliæque peccata vitanda.

IV. Denique fit peccatum scandali non tantum in dicendo, vel faciendo, sed etiam tacendo, vel patiando, tolerando, aut omittendo; non enim minùs scandalizant illi, qui etsi ipsi nihil mali, vel speciem mali habens agant, vel dicant, patiuntur tamen in sua præsentia, & maximè in sua familia, vel domo à sibi commissis dici, vel fieri ea, quæ alios scandalizant,

lizant, vel ad peccatum inducunt tacentes, dissimulantes, aut quod deterius, etiam arridentes, placere sibi ostendentes &c. In quo proinde maxime, cæteris longè gravius, & quasi dupliciter peccant, & contra Charitatem, & contra iustitiam, vel officium suum Superiores, & Patresfamilias ejusmodi permittentes, vel dissimulantes, ut infrà iterum notabitur. Jam ergò videndum, quale, & quantum peccatum sit scandalum activum.

ASSERTIO I.

12 **O**Mne scandalum activum, quo quis dicendo, agendo, omitendo, jussu, consilio, exemplo, quocunque modo directè, vel indirectè alios in peccatum inducit, est peccatum ex genere suo mortale, vel etiam veniale pro ratione materiae, seu peccati, ad quod inducit: Et saltem directum est peccatum speciale scandali contra Charitatem: ideòque necessariò explicandum in Confessione. Communis, & certa Doctrina. Explico breviter per partes.

§. I.

Est peccatum ex genere suo mortale.

13 **C**ertissimum ex Sacris litteris. Terribilia sunt verba CHRISTI Matth. 18. *Va mundo à scandalis. Neesse est enim, ut veniant scandala: verumtamen va homini illi, per quem scandalum venit. Et rursus ibidem, vers. 6. Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo*

ojs, & demergatur in profundum maris. CHRIS-
 TUS consonat Apostolus II. cor. & alibi sæpissimè:
 & generalissimè de re etiam licita agens ad Roman.
 14. & I. ad Corinth. 8. dicit: *Quapropter si esca-
 scandalizet fratrem meum, non manducabo carnes
 in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* Ratio
 autem est evidens: quia scandalum directè repug-
 nat præcepto naturali negativo Charitatis, & Mi-
 sericordiæ; ne proximo noceas, & multò magis, ne
 proximum in peccatum inducas, quod est, omnium
 damnorum, quæ proximo inferri possunt, gravissi-
 mum: ergo scandalum est peccatum ex genere suo
 mortale. Addimus tamen.

§. II.

*Mortale, veletiam veniale pro ratione
 materia.*

QUOD si nimirum proximum inducas ad pec-
 catum mortale, peccabis mortaliter; si ad
 veniale, venialiter tantum, quantum est ex ratione
 scandali dati: quod tamen additum ipsi actui scan-
 daloso, aut ex non peccato, facit peccatum morta-
 le, vel veniale; aut ex veniali facit mortale, aut ex
 mortali facit duplex. Nam 1. Si actu de se non
 malo, v. g. secreto, vel licito consortio cum fæmi-
 na alterum inducas ad veniale tantum, v. g. levem
 suspicionem mali, peccas simplici peccato scanda-
 li; si ad mortale aliquod, peccas simplici peccato
 mortali scandali. 2. Si actu venialiter ma-
 ior alium
 solum

solum ad veniale inducas, v. g. colloquia vana, excessum in ludo, potu &c. peccas duplici peccato veniali: si peccato tuo veniali alterum ad mortale inducis, v. g. levi deceptione in lusu, colludentem ad graves blasphemias, &c. cessat illud esse veniale, & verè fit peccatum mortale. Ut si Religiosus, vel Clericus loquatur, vel conversetur scurriliter, in potu excedat coram sæcularibus cum gravi eorum contemptu statûs sacri. 3. Si actu de se mortaliter malo, alium solum ad veniale induxisti, v. g. ad levem contemptum statûs, vel personæ, ultra proprium peccatum mortale, ratione scandali manet solum peccatum veniale, ideòque nec necessariò confitendum: si verò actu tuo de te mortaliter malo etiam alium, vel alios ad mortale induxisti v. g. tactu libidinoso ad consensum turpem, &c. jam duplici peccato mortali peccasti, uno proprio, altero alieno scandali, ideòque necessariò explicando in Confessione: juxta mox dicenda §. 4. Cæterum monent DD. communiter. Sanch. *lib. 1. Moral. c. 6. a n. 6. Dianap. 5. t. 7. resolut. 3.* multos excusari à peccato scandali mortali contrahendo, & confitendo ex eo, quòd ve ipsi tam pravis moribus imbuti sint, ut eorum pravum exemplum nihil, vel parùm alios moveat; aut alii tam pravi facile proclives sint ad peccandum, ut qui eis exemplo malo præit, non censeatur eos moraliter inducere.

§. III.

*Et saltem directum, est peccatum speciale
scandali.*

Certum apud omnes, scandalum directum, quo
directè intenditur ruina proximi, esse pecca-
tum speciale contra Charitatem proximi omnium
gravissimum, ideòque specialiter explicandum in
Confessione unà cum specie peccati, & circumstan-
tiis personæ inducæ. V. g. Si loquaris turpia, ut
alium, vel aliam ad turpia pertrahas, oportet expli-
care, ad quæ turpia inducere volueris, an ad forni-
cationem, adulterium, sacrilegium &c. Quia tunc
peccatum talis scandali, non est solùm contra Cha-
ritatem debitam proximo, sed etiam contra illam
aliam virtutem oppositam, Castitatem, justitiam
&c. eadem enim virtus, quæ directè me obligat ad
Castitatem servandam in mea persona, eo ipso indi-
rectè etiam me obligat, ne sciens, & volens procu-
rem proximum à virtute Castitatis dejicere.

Porro etiam scandalum indirectum, & occasio-
natum, quo directè non intenditur ruina proximi,
sed solùm ex nostra actione, vel exemplo malo se-
cutura prævidetur, esse speciale peccatum contra
Charitatem, docet communior DD. Navar. Sylv.
Sotus, Valentia, Suarez, aliisque cit. Laym. lib. 2.
tract. 3. c. 13. n. 5. §. Porro circa Scandalum. Lu-
go de pœnit. disp. 19. Sect. 5. Tamb. Opusculo de
confess. lib. 2. c. 1. §. 17. Ratio est: quia hoc
scandalum, etsi indirectè tantùm intentum, reverà
tamen est causa injusta, vel iniqua damni spiritualis,

seu peccati proximi; atqui in omni peccato damni-
fico commissio in proximum sufficit voluntarium
indirectum, ponendo scilicet voluntarie causam ex
qua providetur secuturum damnum proximi, etsi
id directe non intendatur: ergo etiam ad speciale
peccatum scandali contra Charitatem sufficit volun-
tarium indirectum, scilicet exercere talem actum,
ex quo praevidetur secutura ruina spiritualis proxi-
mi, etsi ea directe non intendatur.

- 17 Contrarium tamen docent *ex S. Thoma, Patud.*
Durandus, Azorius, Vasq. Sanch. alij apud Laym.
citati; Nimirum eum, qui solo exemplo, vel actu
suo alterum induxit ad peccandum, non tamen in-
tendendo ejus ruinam spiritualem, non committe-
re peccatum speciale scandali, (Ratio Sect. 3. pate-
bit) sed ipso facto peccare eo genere peccati, ad
quod alterum induxit. V. g. Inducens alterum ad
ebrietatem, vel furtum exemplo suo ipse se inebri-
ans, vel furans, peccabit duplici peccato ebrietatis,
vel furti; uno proprio, & altero alieno: & non alio
speciali scandali contra Charitatem. Utraque Sen-
tentia probabilis est, prior tamen probabilior: sed
in praxi, & in ordine ad Confessionem omnino per-
inde. Qui enim alterum inducit ad peccatum, sive
peccet peccato scandali, sive solum eodem genere
peccati, ad quod alterum induxit, certum est, quod
praeter actum suum peccaminosum (si aliunde talis
sit) peccet alio distincto peccato ratione peccati
proximi: quod, si mortale sit, in Confessione distin-
cte explicandum necessario erit. Vide de his plura
apud Lugo, & Tamb. citr.

§. IV.

Ideoque necessario explicandum in Confessione.

I. N confitendo ergo peccato scandali. **I.** Ultra 18
 proprium peccatum, si mortale sit, v. g. verba
 vel actus libidinosi, ebrietates, detractioes, furta
 &c. necessario explicandum est peccatum adun-
 ctum scandali in specie una cum circumstantiis per-
 sonarum inductarum; ut si personam ligatam, con-
 sanguineam, sacram &c. in peccatum carnale in-
 duxisti. Ratio dicta est *præced. §. in initio.* Imò
 quandoque etiam explicanda est circumstantia per-
 sonæ scandalizantis: ut si Superior, Prælati, Pæro-
 chus subditos; parentes; vel Patresfamilias filios,
 vel domesticos; Magistri Discipulos; Confessarii
 pœnitentes &c. scandalizârunt; tales enim cæteris
 longè gravius peccant scandalizando, non tantum
 contra Charitatem, sed plerumque etiam contra ju-
 stitiam, cum tales ex officio naturali jure peccata
 suorum corrigere obligentur: ut bene notat Mar-
 chant *tribunal. tomo 2. tract. 2. tit. 4. Sect. 2. q. 1. §.*
6. dub. 3. Regula 1.

II. Scandalizans tenerur etiam explicare nume- 19
 rum, vel (quia plerumque hoc non potest) saltem
 pluralitatem personarum scandalizatarum à se v. g.
 dicendo: scandalo fui pluribus, multis, plurimis;
 auget enim id malitiam substantialem actus ex plu-
 ralitate ruinarum spiritualium. Et sine dubio non
 satisfaceret, qui plures induxisset ad ebrietatem, de-
 tractioes &c. diceret solum: scandalizavi aliquem.
Communis DD. apud cit.

B 2

III. Qui

20 III. Qui peccavit cum complice v. g. peccato carnis, furti, necessariò explicare debet in Confessione, si ipse alterum ad peccatum induxit, jussu, consilio, exemplo, suafu &c. Item an invitum an facile consentientem, vel paratum, etsi enim gravius peccet, qui invitum ad peccandum pertrahit, quia talis & voluntatem, & actum peccandi in proximo causat: tamen etiam peccato scandali peccat, qui alterum de se paratum ad peccandum prior inducit: quia, licet talis non causet voluntatem, causat tamen hic, & nunc actuale exercitium peccati, ut absque ejus inductione hic, & nunc non fieret, ut notant *cum Navar. c. 21. a. 26. DD. communiter.* Vnde ergo inducens in peccatum faminam invitam, exprimere debet se induxisse: non item si parata, vel voluntaria fuit: quia ex communiter accidentibus, & contingentibus præsumitur, & à Confessione facile intelligitur virum petiisse: ut cum aliis notat *Laym. cit. a n. 6.*

21 IV. Qui alterum induxit ad peccatum injustitiæ, furti, homicidii &c. directè jussu, consilio, auxilio, vel cooperatione propinqua, tenetur simul cum altero ad restitutionem, juxta tamen dicta suo loco: talis enim non solum peccat contra Charitatem respectu ejus, quem ad peccandum induxit vel adjuvit, sed etiam contra justitiam respectu illius tertij, cujus damnum positivè, & directè promovit: at verò qui solum suo exemplo indirectè tantum alterum ad furtum v. g. induxit, non tenetur ad restitutionem pro illo, quia talis solum peccavit contra Charitatem in proximum exemplo suo

suo, non item contra iustitiam respectu tertii: quippe cuius damnum ipse non tenebatur impedire ex iustitia. Ita valent. Sanch. Vasq. alii cum Laym. cit. n. 6. §. Qui alterum. Sed de hoc ex professio in septimo Præcepto.

SECTIO II.

De scandalo passivo.

SUMMARIUM.

- 22. Scandalum passivum duplex datum & acceptum.
- 24. Scandalum merè passivum non quidem semper.
- 25. Sed solum aliquando vitari debet.
- 26. Aliquando autem ob justam causam permitti potest.
- 27. Imò aliquando permitti etiam debet.
- 28. Ut quando occurrit præceptum divinum vel humanum magis obligans ad agendum aliquid, quam omittendum illud timore scandali passivi.
- 30. Unde ob scandalum pusillorum omittenda non sunt spiritualia ad salutem necessaria.
- 31. Bona autem spiritualia ad salutem non necessaria ob scandalum pusillorum occultari, vel aliquantum differri debent, donec reddatur ratio facti.
- 32. Imò bona temporalia quandoque dimittenda sunt, si sine gravi proprio, vel tertii incommodo fieri possit.
- 33. Vtique ad n. 38. resolvitur casus, an Matrona vel Virgo, sciens se ab aliquo turpiter amari, quoties ab eo videtur, possit se permitttere ab illo videri, aut 2. se videndam per fenestras præbere, aut 3. procedendo in publicum illi occasionem videndi facere?
- 38. Vtique ad n. 40. resolvitur, qualiter, & quantum liceat femine se ornare sine peccato scandali?
- 40. An, & qualiter liceat femine saltare præviso scandalo?
- 41. An, & quos tactus permitttere possit inter saltandum?

Scandalum passivum est ipsa ruina spiritualis 22
proximi in peccatum, contingens ratione di-

cti, vel facti alterius minus recti : ideoque opponitur scandalo activo tanquam causæ suus effectus; atque iterum duplex us; *daium*, & *acceptum*. Scandalum passivum datum est, quod verè oritur ex alterius dicto, vel facto minus recto, ex natura ipsius actionis, quia reverà mala est, vel speciem mali habet, ut meritò inde proximus sumat occasionem ruinæ spiritualis : ut sunt iussiones, suasiones, exempla prava &c. Et hoc scandalum datum propriè opponitur scandalo activo. Quod proinde semper vitari debet, ne detur proximo, sub peccato pro ratione materiæ mortali, vel veniali, juxta satis dicta *sect. preced.* Scandalum passivum acceptum est, quod quis alterius dicto, vel facto, præter omnem culpam intentionem, & præter ipsius operis naturam, & conditionem, ex sola sua sinistra apprehensione committit occasionem ruinæ, vel peccati. Idq; vel ex ignorantia, vel infirmitate tantum : & tunc dicitur *scandalum pusillorum*. Vel ex sola mera malitia hominis, alterius dictum, vel factum sibi in ruinam malè interpretantis : & tunc dicitur *scandalum pharisæicum*; nimirum à Pharisæis ita in dictis, & factis CHRISTI de se Sanctissimis, tamen scandalizari solitis ex mera malitia malè interpretando. Et de hoc scandalo quæritur, qualiter vitari debeat, vel permiti possit?

ASSERTIO II.

23 *Scandalum merè passivum, & acceptum non semper, aliquando tamen vitari debet; aliquando permitti potest, aliquando etiam permitti debet.*
Omnes. explico breviter.

§. I.

Non semper vitari debet.

Ratio universum est; quia licet scandalum acti-
vum, & datum ex dicto, vel facto verè malo,
vel speciem mali habente, secutum semper vitari
debeat, quia nimirum repugnat præcepto Charita-
tis negativo, ne noceas proximo, ne in peccatum
inducas: quod semper, & pro semper obligat: scan-
dalum autem passivum, & acceptum tantum ex no-
stra operatione de se non mala, nec speciem mali ha-
bente, ideòque à nobis verè non causatur, non sem-
per vitari debet, quia solum est de præcepto Char-
tatis affirmativo, scilicet avertendum vel impedi-
dum esse malum proximi: quod proinde non
semper, & pro semper, obligat, sed solum ali-
quando certis circumstantiis concurrentibus. Et
hinc

§. II.

Aliquando vitari debet.

Quotiescunque nimirum nulla ratio necessita-
tis, vel utilitatis propriæ, vel alienæ cogit nos
aliquid dicere, vel agere, ex quo putatur proximus
accepturus aliquam occasionem ruinæ spiritualis,
sive ex ignorantia, vel infirmitate, sive ex mera ma-
litia, tunc vitari debet scandalum proximi acce-
ptum. *Omnes*: quia lege Charitatis, & misericor-
diæ obligamur tollere, vel impedire proximi mala,
maximè spiritualia, cum facile possumus; at in
proposito facile possumus; ergo &c. Non ergo li-
cet à Sacerdote, quem scio esse indispositum, vel

impeditum, petere absolutionem, cum alius adfit. Sic fæmina sciens se à quapiam determinata persona carnaliter concupisci, & concupiscendam, si foras prodeat, tenetur abstinere ab inùtili egressu, saltem aliquamdiu; non item ad longum tempus, vel cum suo incommodo. Quòd si enim concupiscentia alterius diu duret, non erit amplius infirmitas, & scandalum pusilli, sed erit malitia, & scandalum Pharisæi, quod curandum non est. Communis cum *Navar. c. 14. Laym. cit.*

§. III.

Aliquando permitti potest.

26 **N**imirum ob justam causam necessitatis, vel utilitatis alicujus permitti potest scandalum merè acceptum. Patet in exemplis modo allatis: sic semper licet petere ab altero opus, quod is absque peccato præstare potest, etsi prævideatur ipsum ex mera malitia sua, non absque peccato præstiturum, ut latius patebit *Seët. seq.* Ratio est: quia tunc peccatum proximi sequitur non ex nostra actione, vel petitione, sed ex sola prava dispositione proximi, quod proinde ob justam causam necessitatis vel utilitatis nostræ impedire non tenemur, sed permittere possumus. Omnes cum S. Thoma 2.2. q. 78. a. 4. *Navar. Laym. cit. n. 8.* Qui rectè notat majorem requiri causam necessitatis, vel utilitatis, ut permitti possit scandalum pusillorum ex ignorantia, vel infirmitate, quibus quoad commodè fieri potest, condescendendum est: longè verò minorem, & quamlibet sufficere causam, ut permitti possit

possit scandalum pharisaicum ex mera malitia, quod plerumque curandum non est. Caterum etiam scandalum ex ignorantia, vel infirmitate post debitam instructionem, vel admonitionem adhuc durans, fit pharisaicum, & malitiosum, & tunc curandum amplius non est; v. g. Parochus die festo legitime impeditus legere sacrum, & alium substituere non potens, debet populum informare, cur Sacrum intermittatur: quod si scandalum nihilominus sequatur, ipse excusatus est, juxta communem apud citt.

§. IV.

Aliquando etiam permitti debet.

Quotiescunque nimirum operatio, vel ommissio²⁷ necessaria est, aut ad propriam salutem, aut ad majus bonum suum, vel proximi, vel maxime Communitatis fieri debet, etiam si prævideatur inde secuturum scandalum acceptum pusillorum, vel pharisaicum. Ubi tamen diligenter de se ponderanda sunt, & magnitudo boni, quod ex nostra operatione, vel omissione provenit, & gravitas peccati, seu scandali passivi inde secuturi. Pro quibus omnibus distinctè, & facile dignoscendis pono breves regulas sequentes.

REGULA I.

Quando occurrit aliud præceptum divinum, vel²⁸ humanum impossibile cum præcepto de vitando scandalo proximi, observandum erit, quod, omnibus spectatis, videbitur majus, & magis obligare,

B 5

gare. Sic communior DD. Adrianus. Bannes, Valentia, Suarez, Henriquez, aliis citt. Tannerus *tom 3. disp. 2. q. 6. dub. 9. num. 120.* contra Vasquez *1.2. disp. 162. n. 17.* plures alios, quos sequitur Diana *p. 5. t. 7. resolut. 22.* Qui volunt nullum omnium præceptum divinum, vel humanum omittendum esse ob vitandum scandalum acceptum pusillorum tantum.

29 Et quidem quoad præcepta divina vix ullus casus adfertur à Doctoribus, nisi hic, quòd fœmina v. g. in Confessione omittere possit, & debeat illud peccatum, ex quo intelligit, Confessarium (cui tamen necessariò confiteri debet, alio non suppetente) grave scandalum ob infirmitatem passurum, quòd tum præceptum naturale Charitatis de impediendo peccato proximi, videatur præponderare præcepto positivo CHRISTI de integritate materiae Confessionis, Uti & nos alibi admisimus. Quoad præcepta verò positiva humana frequentior potest esse casus. Nam Parochus die festo sive calidè sive culpâ non jejunos, tenebitur tamen celebrare ad vitandum scandalum populi, si aliter vitare non queat: *secundùm omnes.* Item fœmina sciens de terminatam personam ex aspectu suo scandalizari potest una, aut altera vice domi se continere omnino Sacro, ut habet *communis DD.* At etiam teneri possunt multi cum *Diana cit.* Et certum est non teneri abstinere sæpè, vel ad longum tempus. Non tenetur domi manere, si solum putet indeterminatos alios in se scandalizandos. Sic enim honesta Matrona, vel Virgo liberalis formæ nunquam domum egred

egredi, nec per fenestras prospicere auderet, quod esset nimis intolerabile, ut etiam *ex Navar.* notat Laym. *cit.* n. 10. Similiter uxor poterit semel, vel iterum omittere Sacrum, vel jejunium præceptum, si sciat virum morosum, vel zeotypum, inde offendendum, aut occasionem gravis dissidii sumpturum ex infirmitate, vel ignorantia. *Ratio* horum, & similium est: quia major est obligatio præcepti naturalis Charitatis de cavendo scandalo pusillorum, (nam pharisaicum utique curandum non est) quam præcepti positivi Ecclesiastici, de audiendo, vel celebrando Sacro jejunè.

REGULA II.

Nulla spiritualia necessaria ad salutem, debent 30
omitti ob scandalum pusillorum; ob scandalum
autem pharisaicum nullum omninò opus bonum o-
mitteri debet. Omnes cum S. Thoma *cit.* a 7. Ratio:
quia ordine Charitatis salus propria præferenda est
saluti proximi; ideòque opera ad salutem necessaria
minimè negligenda sunt ob ruinam spiritualem
proximi ex sola infirmitate vel ignorantia inde con-
secuturam: ob scandalum autem pharisaicum ex
mera malitia oriturum; cum is non sint in necessi-
tate, sed mera, & libera malitia, ideòque non curan-
dum, nullum opus bonum omittendum est. De
his enim CHRISTUS Matth. 5. *Sinite illos, cæci
sunt, & duces cecorum.*

REGULA III.

Bona spiritualia, qua non sunt necessaria ad 31
salutem, sed vel de consilio, vel saltem hic &

nunc necessario exequenda non sunt, debent occultari, vel differri aliquantum ob scandalum pusillorum ex infirmitate, vel ignorantia inde secuturum, donec reddatur facti ratio. Communis cum S. Thoma ait. Exemplum commune est de proposito, imò & voto ingrediendi Religionem, quod ob scandalum parentum, consanguineorum, vel aliorum ex infirmitate, vel ignorantia inde ortum (etsi omninò intermitteri non debeat, quia hæc gravis censeretur iactura spiritualis vocati) sæpè tamen differendum est, donec illi propositis rationibus informetur, & sic de cæteris, & similibus. Quod si propositis rationibus sufficientibus scandalum nihilominus duret, jam incipit esse scandalum pharisaicum, ideoque minùs jam curandum, ut cum aliis notat Valentinus hic puncto 4.

REGULA IV.

32 **B**ona temporalia proprii dominij, si absque gravi vi incommodo suo, vel tertij fieri potest, alioquando dimittenda sunt ob scandalum pusillorum, si aliter sedari non possit: quia bonum spirituale proximi ordine Charitatis præferendum est bono temporali proprio. Communis cum S. Thoma a. 8. Sed durum est hoc latinum. Et de bonis alicujus momenti meritò negant Suarez, aliique citt. cum Diana. Certè res est raræ praxis. Casus tamen esse posset, si opulentus Clericus hæreditatem tenuent præripere vellet aliis egenis hæredibus. Dixi autem proprii dominij: nam prælati Ecclesiastici, vel Regulares, cum non sint domini, sed administratores tantum

tantum honorum Ecclesie, vel Monasterii, non possunt ea dimittere, vel remittere debita, quamvis eorum coactionem aliquando debeant differre ob scandalum pusillorum, donec illud cesset, vel facta informatione pharisaicum fiat; veruntamen hic nihil universum statui posse, sed accidente casu, iudicio prudentis standum esse, recte monet Laym. cit. n. 9. Denique hic referendi sunt aliquot

Casus particulares circa foeminas.

I.

Videre, Videri, Prodire.

Matrona, vel Virgo honesta scit se turpiter, ³³ amari ab aliquo, quoties eum aspicit, vel ab eo aspicitur: Queritur 1. Potestne permitttere se ab illo videri? 2. Potestne se præbere prospiciendo per fenestras? 3. Aut prodeundo in publicum illi occasionem videndi facere? Ad hunc perplexum casum jam satis quidem generatim respondimus *supra* §. 2. Sed clarioris Doctrinæ gratiâ iuvat respondere verbis *Sanch. & Diana.*

¶ Ad primum *Sanch. t. 1. in Decal. lib. 1. c. 6. n. 34* 16. & 17. communiter Doctores docent, eam peccare mortaliter, quando nulla necessitate ducitur, sed ut suæ libertati satisfaciât, huc, atq; illuc discurrendo: secus, ut invisat vicinos, ne inurbana videatur, ut eat ad Ecclesiam &c. Alii tamen docent, eam non peccare mortaliter. 1. Quia ea occasio potius ex propria adamantis malitia, quàm a muliere data est, quæ libertate sua jure utitur. 2. Ne mille scrupulis subjaceat, dum vult expendere,
 quan

I.
cultu-
llorum
, dont
Thoma
imò &
dalum
k infir-
inò in-
tur ja-
endum
tur, &
ratio-
duret.
leo que
alenta

se gra-
, ali-
orum.
ritual-
t bono
a a. S.
licijur
t. can
en esse
nuem
autem
el Re
atore
antim

quando est necessitas domo exeundi &c. 3. Quia ex hac causa mulieres se superflue ornantes, semper peccarent, qui sciunt se à pluribus turpiter fore amandas. Hæc igitur Sententia verior est. Sic *Sanch. ibid.*

35 Ad secundum: Idem ibidem sic habet: si datâ operâ absque ulla necessitate se ejus conspectui offerret, sed quadam vanitate ducta, nec turpis amoris alterius ignara, etsi illum non intenderet; nescio eam à culpa mortali liberare: quia aliud est, sua se quocunque eundi libertate privare, quod commodè & absque anxietate, atque absque aditu ad scrupulos, præstare nequit: aliud tamen: datâ operâ se ejus aspectui offerre, quod facillimo negotio vitare potest; nec in oblatione illa aliquid utilitatis est. *Hæc Sanch. optimè.* Et summa responsionis est: talem fæminam peccare mortaliter, si datâ operâ se conspiciendam præbeat; quippe aliàs forte non proditura, nisi sciat se à tali conspiciendam. Non item peccare, saltem mortaliter, si ita faciat sua libertate utens; quippe etiam aliàs proditura, etiamsi ab illo conspicienda non esset. Certum autem est non peccaturam, si ex aliqua rationabili causa ita prodeat, & conspiciendam se præbeat.

36 Ad tertium quæsitum respondet Diana p. 3. r. 7. *resol. 3 r. Sic:* dico igitur, quod quando fæmina timet, ne à persona particulari ametur lascive, teneri cavere à publico, & abstinere ab actione occasione alicui ruinam, quando potest absque gravi porportionato incommodo: quia tenemur vitare aliorum peccata, quantum commodè possumus.

Unde

Unde deducendum est, peccare faminam euntem in hoc Templum, ad hoc Sacrum, in quo est aliquis à quo turpiter amatur, quando commodè potest aliud Templum adire, eò periculò vacans: Item quando it per hunc vicum, potens commodè ire per alium: Item quando audit sonitum equi vehementis amasium, & ipsa se absque necessitate dat in fenestra conspiciendam &c. Quando verba facit coram amatore, quibus ille sit accendendus, si potest absque specie inurbanitatis tacere: Item quando domo egreditur scilens eum expectare spectandam, si nulla tunc sit necessitas. Ita *ex Hurtado Dianacit.*

Secus ergo dicendum, quando est necessitas, vel rationabilis causa prodeundi in publicum. Et consentiunt omnes, faminam ob illam causam non teneri ad longum tempus abstinere à publico, vel actionibus de se indifferentibus, v. g. ad longum tempus non aspicere per fenestram, non ad januam domus suæ stare, vel assidere; sed solum semel & iterum, donec alter advertere possit se fugi ab illa; Quòd si enim alterius peccatum, & turpis amor diutius duret, non erit amplius ex infirmitate, & scandalum pusilli, sed ex malitia, & scandalum pharisaicum, adeoque deinceps non curandum.

11. Ornare se.

DE hoc juvat audire conscientiosum Doctorem Navarrum *c. 23. Man. n. 18.* Nemo peccat ornando se splendide pro sui statûs decentia, & more Regionis, modo id bono fine fiat, imò meretur, licet aliis, vel alia ad ejus concupiscentiam

tiam per accidens alliciatur &c. permittendus est ergò ornatus muliebris juxta exigentiam statûs, & more patriæ, aut etiam ex vanitate aliqua veniali. Ratio est: quia fœmina habet jus ad illa vestimenta, & ornamenta, quæ sunt juxta consuetudinem Patriæ; & oppositum foret illi valdè grave; ergo sua vis lex Charitatis non obligat illam, ut cum tanto gravamine suo evitet peccatum illicitæ concupiscentiæ alterius. *Sic Navar. Sic. DD. alij communiter cum Sanch. Laym, cit. n. 11. Diane Tamb. lib. 7. Decal. c. 8. §. 8. per totum. aliisque cit.*

39 Excipe tamen: 1. Si mala, & lasciva intentione fœmina se ita fornet. 2. Si constaret in certo casu determinatam personam inde spiritualiter ruituram, tunc enim ex Charitate abstinere tenebitur, quantum commodè fieri potest, *ut ex Navarr. notat. Laym. cit.* 3. Si corporis ornatus ex se sit nimis turpis, & ad lasciviam provocans, utpote mammis usque ad pectus nudis, vestitu ante ventrem nimis tenui, saltem quæ primitus talem in patriam inducunt, à mortali excusari non possunt ob nimium scandalum, alioquin in provinciis, ubi talis consuetudo jam viget, ut fœminæ ita nudatæ incedant à mortali DD. excusant, meique eitati. Denique virum indui veste fœminea, aut e contra fœminam veste virili, si ex justa causa fiat ad occultationem justam in periculo, aut in licitis comœdiis culpâ vacabit; si ex levitate, vel joco solùm, ut in bacchanalibus, veniale non excedit, ut docet ipse S. Thomas 2, 2. q. 169. a. 3. ad 3. *Cajetanus Navarr. aliisque citans Laym. l. cit.* Attamen ob circum-

stantia

stantias malæ intentionis, periculi, libidinis in se, vel in aliis, adeoque gravis scandali activi, peccatum mortale fieri, nimis certum est: ideoque in Sacris Religionibus id minimè tolerandum.

III. Saltare.

DE hoc *Hurtadus* apud *Dianam* cit. *resol.* 29. 40 sic habet. Quando fæminæ honesto motu pedes referunt ad numerum, si timeant aliquem vagè & confusè accepturum occasionem ruinæ, non tenentur abstinere ab illa actione; quia ille timor est communis infinitis rebus, à quibus non tenemur abstinere: nihil enim est, quò non abutatur hominum pravitas. Si verò aliqua fæmina prudenter timeret adstare aliquem particularem accepturum occasionem ruinæ, distinguendum est. Si non potest, nisi incommodè abstinere à chorea, non tenetur abstinere: e. g. si fæmina provocetur à viro nobili, qui in injuriam referret, nisi fæmina prodeat, & adstantes habebunt occasionem malæ suspensionis. Si verò commodè potest, tenetur abstinere, si advertat alium peccare ex passione, i. e. ex infirmitate: at verò non tenetur se privare oblectatione illa honesta, communi aliis fæminis propter alterius malitiam &c. *Hæc Hurtadus.*

IV. Tangi.

Matrona, Virgo, puella inter saltandum, conversandum &c. advertit se à libidinoso tangi: siquidem tactus sint impudici ex objecto, non potest licitè permittere se tangi, nam concurret ad actum intrinsicè, & mortaliter malum: si verò ta-

Aus ex objecto honesti, ut oscula in facie, tactus
 genarum, compressio manuum, amplexus &c. &
 sola tangentis præva intentione libidinosi sint, id ab
 vertente puella, distinguendum est: si enim fiant in
 publico, ut in choreis, in convivio &c. licitè eos
 ctus permittit puella: quia in re per se non malè
 adest excusatio sufficiens, ne scilicet in suspitione
 malitiæ apud spectantes veniat tangens repulsa
 aliàs bonæ famæ. At verò si tactus fierent in secre
 to, aut etiam in publico, sine suspitione illa, & pe
 riculo infamiæ repelli possent, omninò tenetur
 puella illos repellere, si moraliter certò (nam in
 bio nemo præsumendus malus) tangentis, oscula
 tis, vel amplectentis malitiæ, & libidinosum
 factum advertat: tenetur enim ad non concurrere
 dum cum peccato alterius, ubi nulla adest excusatio
 permittendi, juxta latè dicenda in sequentibus. U
 de etiam concedunt DD. apud Bonacinam *de Mor*
g. 4. p. 10. num. 9. licitè posse à puella repelli M
 dicum, vel Chyrurgum, & sic negligere curatio
 nem sui morbi, ne tingatur in partibus inhonestis
 non scandali alterius, sed etiam proprii pudoris
 sâ: quia nemo tenetur admittere curationem, à
 non minùs abhorret, quàm ab ipso morbo.
 hactenus quidem de scandalo, quatenus est in
 ctivum, vel occasionativum peccati alterius, al
 quin non peccaturi. Jam sequitur longè difficilior
 & intricatior quæstio, &

SECTIO III.

De inductione, & cooperatione ad peccatum alterius jam parati, & volentis peccare, vel alias certo peccaturi.

SUMMARIUM.

42. Absolutè, directè & proximè, inducere, vel jam paratè ad peccatum cooperari nunquam licet.
43. Paratus peccare dicitur, qui habitualiter ita dispositus est, ut quavis occasione data semper peccet, & g. se inebriet, jejunium frangat &c. Et
44. Tali sine alia causa non licet nec indirectè & remotè cooperari, & g. dando uberem porum, cibos vetitos, &c.
45. & 46. Volenti seu actu interno jam intendenti peccare, externe tamen non peccaturo, nisi adjuves, dando cibum, potum &c. sine ulla justa causa sic cooperari non potes.
47. & 48. Imò etiam nec certè peccaturo sibi aliunde procurando, tu sic absolutè & proximè cooperari potes sine alia causa præbendo, & g. cibum, potum, instrumentum &c.
49. Nec obstat, quod absque tua cooperatione peccatum adhuc fieret.
50. 51. Secus est, si actio tua indifferens, sit solum remotè, & conditionatè cooperatibà.
52. Usque ad n. 56 Non licere certò peccaturum gravius inducere ad peccatum minus, docent plures DD. Tamen
56. longe probabilius id licere docent alii æque multi.
57. Idquè certum videtur, quando peccaturus determinatus est ad utrumque peccatum, gravius, & levius, disjunctè.
58. Sic etiam volenti committere peccatum gravius, licet suadere potes minus, quod est veluti pars illius majoris: ut volenti furari mille, si non possis omnino impedire, licitò suades ut contentus esse velit centum.

59. Salvo semper jure tertii; nullam scilicet personam tam proponendo.
60. Sic etiam volenti committere peccatum majus licite proponitur aliud minus.
61. Imò etiam licite cooperari possum ad minus, ut impedi- am majus damnum & g. furtum, si alia via detur- tendi majus non suppetat.
62. Secus est, si agatur de bonis vite, & corporis, ac etiam fortuna respectu diversorum, tunc enim, licet consulere possit minus damnum, non tamen ad illud cooperari potest.
63. Peccatum alterius permittere, vel ad illud ansam dare non licet eo sine, ut alter peccet, puniatur idque in malum ipsius.
64. Probabiliter tamen ita permittere, vel etiam ansam praebere licet ob alium finem bonum, vel indifferentem, & g. ad alterius emendationem, ad se inveni- nem servandum &c.
65. Dominus, Pater &c. servum, vel filium suspectum licet sinit denuò furari, pecuniam exponit, clavem relinquit &c.
66. Aut servum sibi fidelem à fure sæpè sollicitatum ad servandas res sibi dandas, cum aliqua re ad furtum mittit, ut sic fur deprehensus non amplius, servum sollicitet. Et
67. Maritus uxori de adulterio suspecta licite occasione relinquit, vel etiam remotam & indifferentem occasionem prabet, ut deprehensa emendetur.
68. Sic pariter ob finem emendationis, vel majorem rei servitatem &c. custodes gabellarum, hortorum, vinearum, piscinarum, sylvarum &c. licite se abscedunt, ut homines sic deprehensi emendantur, & custodienda magis secura maneat: secus, si id- ciant ob lucrum, vel multam.
71. Usque ad n. 75. Omnis non obligatus specialiter impedire peccatum proximi, sed ob justam causam per- mittere potens, potest etiam licite, ob bonum finem, vel justam causam necessitatis, vel utilitatis, remittere

materialiter, a cōtione omnino indifferenti, ad illud cooperari.

75. Ob justam causam necessitatis, vel utilitatis alicujus momenti semper licet petere opus ab aliquo, quod is sine peccato prestare potest, et si putetur, vel praevideatur non sine praestituto.

76. Sic ob justam causam alicujus necessitatis, si alius non adsit, licet petis I. Sacrum, absolutionem, vel alia Sacramenta à concubinario, vel alijs notorie, in mortali existente, imò etiam excommunicato tolerato, et si praevideas eum sine peccato non praestituto.

77. II. Mutuum ab usurario, non sine peccato usurae daturò;

78. III. Solutionem maleficij à saga, vel mago, quem scis sine novo maleficio solvere posse, et si credas non sine soluturum.

79. Secus, si scires sine novo maleficio solvere non posse.

80. Pariter IV. potest femina licet adire Judicem, Magnatē &c. ex rationabili causa, vocare medicum &c. esto, advertat eos inde labi, vel tentari &c.

81. Ob justam causam necessitatis, vel utilitatis gravis etiam licet alteri cooperari materialiter ad peccatum materiam, vel occasionem prebendo, quoties id absque tali cooperatione nihilominù sferet, alijs materiam vel occasionem facile praebituris.

82. Unde I. ob diminutionem & cessionem lucri notabilis hospites, caupones, coqui &c. licet possunt ministrare vinum se inebriaturis cibos indifferentes &c.

83. Imò & carnes in locis, ubi Catholici cum haereticis sunt permixti.

84. Quin & in locis Catholicis utcunque excusari possunt caupones, dum mercatoribus haereticis transeuntibus, ita petentibus, carnes porrigunt.

85. II. Ob eandem diminutionem lucri notabilis, mercatores & opifices licet facere, & vendere possunt res de se indifferentes, ut arma, fucos muliebres, taxillos, carthifolia & cæsto praevideant emptores aliquos iis abusuros ad peccatum.

87. Secus est de rebus, quae sunt per se male actionis instrumenta,

- ment, ut arte facta ad libidinem excitantia, id est
 Et Casus varii.
90. III. Permittente magistratu, etiam licite Catholicus
 ficat, vel restaurat hereticorum templa, Judaeorum
 Synagogas, domum exstruxit, vel locat meretricum
 Et ubi permessa sunt lupanaria.
91. IV. Pictores tamen valde turpia pingentes, & histri-
 valde turpia representantes regulariter peccant
 mortaliter.
95. Quando aliquid alicui ex justitia debetur, praestari
 est, et si per illud alter peccaturus sit, si tu peccatum
 aliunde impedire non debeas, vel comode non possis.
96. Sic reddere, vel dare debet I. debitor mutuum, sub
 tributum dominis immediate abusus.
97. II. Confessarius absolutionem saltem sub conditione
 rochus Eucharistiam Et. iis quos aliunde se
 indispositos.
98. III. Uxor debitum petenti marito voto castitatis ob
 Et, Et
99. Famuli & ancillae ratione servitii jussa dominorum
 Praelatorum opera facere ex se indifferentia, et
 motu tantum ad peccatum se habentia, non
 propinque & proximè ad peccata ordinata. Ca
 barit valde notabiles usque ad n. 102. Tam
 etiam
102. Licet materialiter ad peccatum proximi cooperari
 ties major necessitas, seu ratio majoris mali
 di ita exigit, vel cogit. Unde
103. I. Christiani captivi apud Turcas bellantes contra
 stianos licite remigant, fagiunt, sarcinas Et
 advehunt.
104. Non tamen excusantur, etiam metu mortis, alia
 nantes.
105. II. Etiam licite obediunt incola Tyranno injuste
 ciam occupanti, quoad opera indifferentia Et
106. Peccant quidem graviter parentes, Domini, si
 vel servos lascivos domi retineant, quia tamen
 pe ex ejectione non modo non emendantur

magis pervertuntur, tali periculo praeviso licite eas retinent.

107. Usque ad n. III. Resolvitur, an liceat Sacerdoti vel Parocho ex malitia nolenti administrare Sacramenta summè necessaria s. g. baptismum, vel Penitentiam in articulo mortis offerre pecuniam.

§. I.

Licetne tali cooperari absque alia iusta causa?

Certissimum est, nunquam licere alterum quantumvis paratum, ac volentem inducere, eique cooperari ad peccatum formaliter, absolute, directe & proxime quatenus peccatum est. Nunquam enim licet quacunq; de causa inducere alterum, ut voluntarie, & plene se inebriet, mentiatur, falsum juret, blasphemet, fornicetur &c. nunquam licet à venefico petere, ut maleficium solvat novo maleficio, aut cum scis, eum sine novo maleficio solvere non posse; petere ab infideli, ut per falsos Deos juret, petere à Sacerdote non habente jurisdictionem, vel excommunicato non tolerato, vel concubinario notario, ut Sacramenta ministret, absolvat, sacrificet, extra casum legitimæ necessitatis. Ratio est evidens: quia adhuc esset verissimum peccatum scandalì activi, & inductionis proximi in ruinam spiritualem. Nec obstat, quòd ejusmodi homines per se parati sint, & volentes ad ejusmodi peccatum, quia licet tunc non voluntatem peccandi, tamen actuale exercitium peccati hinc, & nunc per se directe causares. Quæstio ergò, & difficultas sanè gravis, & late patens est, an non liceat alterum jam ita para-

paratum & volentem peccare, seu alioquin certum peccatum inducere *conditionatè, indirectè, & remotè*: supposito nimirum, si omninò peccare vel offerendo ei occasionem, materiam, vel cooperationem de se indifferentem ad tale peccatum: idque absque omni alia iusta causa, nisi quòd jam paratus sit, aut velit peccare, aut etiam alioquin certò peccaturus sit. (Quòd verò ex iusta causa liceat, latè debemus in sequentibus,) Propono rem particulatim.

I. Paratus peccare.

43 **D**icitur, qui habitualiter ita dispositus est, quotiescunque offertur occasio talis peccati semper peccet, v. g. se inebriet, jejunium frangat, usuras exercent. Sacramenta in mortali administrat &c. nondum tamen hic & nunc vult peccare nec adhuc in actu interno peccat, sed solum, si datur occasio, promptè peccabit. Licebitne tali dante potum uberem, vel cibos vetitos administrare à tali petere mutuum, Sacramenta, idque absque alia causa, nisi quòd ille jam paratus sit, ad illud peccatum?

44 **R.** Certissimum est, sic non licere. *Ratio clara* Quia lex Charitatis obligat te, ut quoties commode potes, non coopereris positivè ad peccatum proximi, saltem quòd aliàs non fieret: atqui in proposito verè positivè cooperaris ad peccatum proximi & causa es, quòd hic & nunc peccatum committatur, tam quoad actualem voluntatem internam quàm quoad externam consummationem, quòd

aliàs non fieret: insuper commodè, & facillimè
posses non cooperari, cum nulla subsit justa cau-
sa, ut supponitur: ergò non licet cooperari citra
peccatum mortale scandali.

II. Volens peccare.

Dicitur, qui jam actu intendit peccare, se ineb-45
riare, jejunium violare, inimicum occidere,
rem alienam surripere &c. adeoque actu interno
defacto jam peccavit, actu tamen externo non con-
summaturus peccatum, nisi tu coopereris indirectè,
& remotè, potum, vel cibum prohibitum præben-
do, instrumenta occidendi, vel furandi admini-
strando &c. Licebitne ita cooperari hac sola, non
alià causâ, nisi quòd jam velit peccare?

* Certò etiam non licere, sed peccari mortali-46
ter pro ratione materiæ. Communis cum Sanch.
lib. 1. Moral. c. 7. n. 15. Tamb. *lib. 5. Decal. c. 1.*
§. 4. n. 6. & 7. a. n. 65. Ratio adhuc est eadem:
quia etiam sic cooperaris ad peccatum proximi, &
causa es, ut hîc & nunc committatur peccatum, etsi
non quoad voluntatem internam, attamen quoad
externam consummationem, seu quòd hîc & nunc
actu externo fiat peccatum proximi, quod aliàs non
fieret, nisi tu coopereris, facillimè potens non
cooperari, ut supponitur: ergo &c. Authores in
contrarium citati apud Dianam *p. 5. tract. 7. Reso-*
lut. 8. & Tamb. *cit.* solum loquuntur in casu, quan-
do subest justa causa necessitatis, vel utilitatis ita
cooperandi, quod nos quoque concedemus §. 4. Aut
certè loquuntur in casu hoc sequenti.

III. Certò peccaturus.

47 **D**icitur qui jam actu intendit peccare, se inebriare, jejunium frangere, occidere, furari &c. ita certò, ut etiamsi tu non coopereris, potum cibos vetitos, instrumenta non præbeas, adhuc tamen certò peccabit aliunde sibi procurando prædicta: licebitne huic tali actione indifferenti, cooperari, potum, cibum, instrumentum præbere, iterum eâ solâ, non aliâ causâ, nisi quòd tamen alius peccaturus sit, etiamsi tu non corcurras, ac proinde negando concursum tuum peccatum impedire non possis? Quæstio magis difficilis, & controversa. Affirmant omninò, & concedunt *Lessius, Hurtadus, alii apud Dianam supra citatum.* Sed.

48 **I. R.** Adhuc non licet talem inducere absolute aut actione licet indifferenti, tamen hic & nunc proxime determinata ad peccatum cooperari. *Sanch. supra cit. Vasq. de scand. dub. 7. aliique cit. Diana & Tamb. l. cit.* Ratio adhuc eadem manet, & urget: quia lege Charitatis nunquam licet alteri cooperari ad peccatum, seu aliquo modo esse causa peccati alterius absque ulla justa causa excusante; atqui etiam aliàs certò peccaturus, v. g. se inebriaturus, occisurus &c. absolute inducens ut hic & nunc ita peccet, aut nunc ei actione licet indifferenti, tamen hic & nunc proxime determinata ad peccatum cooperans, utpote vinum, carnem, arma ministrans, scalam furi tenens, verè cooperatur ad peccatum, & est causa illius peccati, ut hic & nunc fiat: ergo &c.

II. No

II. Nec obstat, quòd absque tua cooperatione⁴⁹ peccatum adhuc fieret aliàs, & alibi: hoc enim non immutat tuum concursum hìc & nunc præstitum, nisi alià iusta causa accederet, quemadmodum ab omnibus censetur homicida, & irregularis, qui alterum quantumvis paratum occidere, & certè occisurum induceret absolute, ut hìc & nunc occidat; aut actione aliqua *proximè* ordinata ad homicidium cooperetur, etsi aliàs homicidium adhuc fieret. Et universaliter omnes cooperatores ad damnum proximi hìc & nunc inferendum; etiamsi aliàs sine unius, aut alterius cooperatione certò inferendum, omnes tamen rei sunt peccati, & restitutionis faciendæ, ut alibi probatum: ergo ex hoc solo capite, quòd alter aliàs certò peccaturus sit, non licet eum absolute invitare, ut hìc & nunc peccet; aut actione de se indifferente *proximè* cooperari ad peccatum, ut hìc & nunc fiat: sed talis adhuc peccabit mortaliter.

III. Dixi semper notanter, & intelligendum, ⁵⁰ semper: si actione indifferenti quidem, tamen *hìc & nunc proximè ad peccatum determinata cooperetur*, sic ut verè censeatur positivè cooperari, & concurrere ad peccatum, ut in exemplis allatis liquet: Secus esset, si actio omninò indifferens sit, & remotè solùm, non ita proximè hìc & nunc ordinata ad peccatum, ut quis moraliter censeatur positivè cooperari ad peccatum, sed potius se habere negativè, aut permissivè; ut si vendas agnum Judæo ad suam superstitionem paschalem, vel Infideli, quem scis velle immolare idolo: si vendas carnes alicui, quem

quem scis commesturum die prohibito; si mercator vendat mulieri fucos, quam scit velle uti ad allucendum alios ad turpem sui amorem &c. tunc enim peccatum, saltem mortale non erit: cum tales vere non censeantur cooperari ad peccatum, sed tantum permissivè se habere, permittere peccatum, quod impedire non tenentur. Ita optimè distinguit *Sanch. loc. cit.* optimè etiam probans, adhuc esse peccatum veniale, si absque omni justa causa fiat: quem, quæso, lege, non poenitebit.

§ I IV. Dixi item semper: *Non licere talem inducere absolute*: licere autem inducere, vel cooperari conditionatè, dummodò aliqua rationabilis, etiam non multum gravis causa accedat: probabilissimum docet *Hurtadus* apud *Dianam* sæpè cit. p. 5. *irad.* 7. *de scandalo, resolut.* 7. Ut si tali peccaturo dicas si omninò decrevisti te inebriare hodiè, vel coenando jejunium violare, apud me potiùs bibe, vel coena; idque ob causam aliquam v. g. ne tu inurbanus videaris, eum dimittens; aut ne alter noxius comedat, vel bibat; aut ne in popina aliis scandalum præbeat, aliudve periculum animæ, vel corporis incurrat. Item si vis occidere *Petrum*, aut *Paulum* si vis cognoscere *Cajam*, aut *Bertam*: occide potiùs *Petrum*, cognosce potiùs *Cajam*: ne fortè occidatur *Paulus* amicus tuus, aut ne vitietur *Berta* confanguinea tua. Item si omninò vis hunc occidere, ne occidas hodiè, sed cras re meliùs deliberatà: ne occidas in mea domo, sed extra: ut sic inter ea consulas vitæ alterius. Et universaliter licebit si consulere conditionatè minus malum in ordine ad majus

majus malum evitandum, de quo mox. Ratio
rum, & similitum est: quia cum talis invitatio, vel
consilium sit conditionatum, videtur omnino co-
honestari à tali rationabili, & proportionata causa,
praesertim ad minus malum proprium; vel alterius
evitandum.

§. II.

*Licetne paratum, & certò peccaturum gra-
vius, inducere ad minus peccatum.*

Celeberrima, & in praxi frequens est hæc quæ-
stio, utrùm alicui habenti certum propositum
committendi peccatum gravius, liceat suadere pec-
catum aliud minus, si aliter à proposito dimoveri
non possit? exemplum vulgare est, an aliquem cer-
tò occisurum, vel adulterium commissurum, &c.
liceat ad plenam ebrietatem, & voluntariam indu-
cere, sicque impotens fiat ad majus malum perpe-
trandum.

Negant absolutè id licere gravissimi *DD. Cajetanus, Gabriel, Covarruvias, Valentia, Sa,* eosque
citans *Laym lib. 2. tract. 3. c. 13. n. 7. Castro Pa-
lans, Hurtadus apud Dianam.* mox citandum. Ra-
tio est: quia jussu, vel suasu alterum inducere direc-
tè ad peccatum formaliter, per se malum, & illi-
citurum est: atqui volens avertere ab homicidio, vel
adulterio proposito, & suadens ebrietatem volun-
tariam, vel fornicationem, adhuc verè, & directè
inducit ipsum ad peccatum formaliter, verèque
ipsius peccati causa est, quod aliàs nullo modo fie-
ret, quippe de quo alter ne cogitavit quidem, ut
suppo-

supponitur: ergo per se malum; & illicitum est alterum sic inducere in peccatum minus:

54 Et confirmant; ipse peccator non recto modo utitur, si ad vitandum majus peccatum, eligat peccatum minus: ut si, ne committat homicidium, vel adulterium, aliquis vellet se plenè inebriare: ergo neque tu illi rectè consulis suadendo peccatum minus ut gravius evitet: neque enim ex duobus malis minus eligendum est, quando utrumque vitari potest, & debet, ut in proposito: sed quando utrumque vitari non potest, & unum necessario sustinendū est.

55 §. Sed nonne advertis hoc solum procedere de ipso peccante, qui utrumque peccatum vitare potest, & debet, non de consulente, qui utrumque malum impedire non potest. Interim non negaverim huic sententiæ suam probabilem pietatem.

56 Longè ergo probabilius id licere affirmant communius Doctores: *Abbas, Navarr. Sotus, Medina, Vasq. Bonacina, Basilius Poncius, Rodríguez, Lessius, aliisque* congestis *Sanch. lib. 7. de Matr. disp. 11. n. 15. Lugo disp. 19. de justit. §. 2. Sect. 2. n. 4. Diana p. 5. tract. 7. resolut. 18. Tamb. lib. 5. Decalogi. 1. §. 4. n. 8.* Ratio optima est: quia tunc absolute non suades malum, seu peccatum, sed solummodo sub conditione, si omnino peccare decreveris, superdeoque tibi, ut relicto peccato graviori, v. g. homicidio, adulterio &c. aliud minus committas, v. g. ebrietatem, vel fornicationem: atqui hoc minus peccatum licet secundum se absolute revera malum & peccatum sit, tamen hic & nunc relatū, & consultum ad illud majus peccatum evadendum

concepit aliquam æstimabilem bonitatem, quæ est evitatio majoris mali: adeoque licet peccanti absolute malum maneat, quia per ipsum stat, ut totum illud malum omittatur: respectu tamen consulentis bonum est, qui cum utrumque malum impedire non possit, minus malum suadet eligendum, non quatenus malum est, sed quatenus bonum est, scilicet ad avertendum proximum ab illo majori malo: aversio autem illa à majori malo bona est. Et favet huic Sententiæ S. Augustin. lib. 2. de adult. conjugis c. 15. & refertur in c. si quod verius 33. q. 2. *Si facturus est, quod non licet jam faciat adulterium; & non faciat homicidium: ut vivente uxore alteram ducat, & non humanum sanguinem (propriæ scilicet uxoris) fundat.* Accedit exemplum Loth. Genesis 19 ad Sodomitas à pessimo scelere avertendos, dicentis: *Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis: dammodo viris istis nihil mali faciamus.* Torta profecto nimis est responsio adversariorum, sensum eorum verborum esse non positive consultivum, sed comparative permissivum, quasi dicatur: potius permitterem adulterium, quam uxoricidium, potius sinam, filias meas prostituere, quam peregrinis meis tantum flagitium inferri. Non video, quomodo Loth hunc sensum admittat. Sententiæ ergo hæc probabilissima, & sine scrupulo practicabilis est: & practicavi ipse aliquoties. Insuper hic certa aliqua puto.

I. Certissimum videtur, quod, quando peccatus determinatus est ad utrumque peccatum, & gravius,

vius,

vius, vel levius: v.g. vult spoliare viatorem simul &
 occidere: eadem nocte & adulterium committere
 cum matre aliqua, & insuper incæstum cum filia
 &c. tunc licitè suaderi posse minus ad evitandum
 majus: utpote solam potiùs spoliationem, quàm
 homicidium, fornicationem potiùs cum filia
 sua, quàm adulterium cum matre, & postea etiam
 incæstum cum filia, & ita in similibus. Quia tunc
 non allicis ad hoc minus peccatum, quòd ipsum illi
 jam etiam facere decreverat; sed solum ei permit-
 tis hoc peccatum minus committere ob rationabi-
 lissimam causam, ut evitetur duplex, & majus pec-
 catum. *Ita Castro Palans cum Tamb. cit. n. 10.* Si
 alibi resolvimus: quando puella imprægnata per
 intollerantia pudoris, infamiæ, aut pœnarum hor-
 rore, certò esset seipsam occisura: utique simul pe-
 rituro fœtu animato, nec alio modo ab hac volun-
 tate abduci posset, licitè te ei posse suadere abortum
 procurationem, ex duobus malis minus permitte-
 do; erit enim consilium conditionatum, si omnino
 utriusque vitam velis perdere, perde unius tantum.
 Quod quidem verissimè, & rationabiliter consulti-
 tur ait Lugo *cit. n. 143.*

58 II. Etiam certum videtur apud omnes, volens
 committere peccatum gravius, te licitè posse suadere
 peccatum minus, quod est velut pars in illo
 peccato majori formaliter, vel virtualiter inclusum.
 tunc enim non inducis hominem ad peccatum, sed
 solum directè abducis hominem à majori peccato
 peccati concepti, cum à toto abducere non possis.
 nec suades malum, sed solum diminutionem mali.
 nec in
 ipsius
 Charit
 comm
 imped
 fortun
 ximo i
 retur.
 qu
 Th

quæ utique bona est. E.g. Volenti furari mille licitè
 suades, rogas, & urges, ut saltem centum contentus
 esse velit. Volenti committere adulterium, bene
 suades potius fornicari cum aliqua soluta. Volenti
 alterum occidere, rectè suades potius verberare, vel
 mutilare tantum, & sic in omnibus, quando pec-
 catum minus consultum in majori intento forma i-
 ter, vel virtualiter includitur.

Sed tamen semper intelligendum, *salvo jure ter-*
tii: ut nimirum tali suasionè nullum damnum cor-
 porale, vel spirituale inferatur tertiæ personæ certæ;
 v.g. Volenti committere adulterium, licet suade-
 re indefinitè fornicationem simplicem, at non cum
 hac, vel illa certâ persona: volenti furari à pau-
 pere, licitè suadetur, ut furetur potius ab aliquo
 divite, at non licet determinare certam personam
 divitis, ut ex communi notat Laym. *cit. n. 7. §. De-*
bet tamen. Quamvis hoc ipsum concedant Vasq.
opusc. de scand. a 1. dub. 2. Diana cit. p. 5. tract. 7.
resolut. 19. & quidam alii apud ipsos: eò nimirum,
 quòd dives in hoc casu censeretur irrationabiliter
 invitus, quòd furto sibi factò absque notabili suo
 damno, longè majus damnum pauperis evitaretur:
 nec improbabiler. Intellige tamen, non respectu
 ipsius furis sed respectu contulenti tantum, qui ex
 Charitate suo consilio eò tendebat præcisè, ne
 committatur majus malum, cum omne malum
 impedire non posset: idque cum agatur de bonis
 fortunæ externis tantum, quibus ipsemet dives pro-
 ximo in gravi necessitate constituto succurrere tene-
 retur. Unde pessimè inferres: quòd volenti

violare hanc, possis obtrudere, hanc aliam, volens occidere hunc, possis suadere alium; volenti diffamare hos, possis consulere alios, &c. Quia hæc bona animæ, vitæ famæ, nemo ipsi tenetur exponere pro alio, præsertim positâ etiam sententiâ, quod volenti committere gravius peccatum, non liceat suadere aliud minus peccatum formaliter in illo maius minimè contentum.

60 III. Adhuc tamen certum videtur apud omnes nos licitè posse proponere tali minus malum, & rationes afferre: v. g. adulterium aliquis proponit occidere inimicum tentat, potes ei proponere rationes, ac motiva adferre, minora esse mala, turpitudinem, quàm furtum. fornicationem quàm adulterium, verberationem, quàm homicidium &c. Nam licet non allicis proximum ad malum, nec ad minus malum, sed solùm dicis, ista minora mala esse, quod verum est. Cæterum si ipse eligat minus malum suæ aliquali emendationi potiùs; quàm nostræ propositioni imputandum est. Vide *Hurtadum apud Dianam cit. resolut. 18.* Satis clarè de hoc dicendum est.

61 IV. Quoad ipsam cooperationem verò etiam certum puto, quòd si latro, v. g. dicat mihi: adiuves me ad furandum Titio pecuniam, vel domum incendam, ego aliud gravius damnum inferam, vel avertendi furem, posse me licitè illum iuvare: quia dominus in re sua, de qua potest disponere, constituitur id velle, cum tuo hoc auxilio rem utilem in ipso geras, majus ipsius malum impediendo.

Secl. III. De induct. & cooperat. ad pecc. &c. § I

Unde rursus alia est ratio de bonis vitæ, & cor-62
poris, in quibus etsi liceat minus consulere, ne com-
mittatur majus, v. g. verberationem, vulneratio-
nem, vel mutilationem, ne committatur homicidi-
um; non tamen propter eum finem licebit coope-
rari ad mutilationem v. g. Ratio disparitatis est jam
indicata; quia illorum bonorum fortunæ alter est
dominus, & liberè de eis disponere potest, ideoque
præsumitur rationalis ejus voluntas, & consensus
in minus malum, ut evitetur suum malum majus;
at verò bonorum vitæ, corporis, ac membrorum
suorum homo non est dominus, ut de eis liberè
disponere possit, sed custos tantum, ideoque non
potest præsumi ejus rationalis voluntas, & con-
sensus etiam in minus malum; ut rectè observat
Diana sæpè cit. *tract. 7. resolut. 19. in fine.* Quin-
etiam respectu diversorum neque in bonis fortunæ
id licet; ut si latro poscat à te auxilium ad minus
furandum ab hoc, secus ab alio furaturus plus: etsi
juxta supra dicta adhuc possis consulere, non tamen
poteris adjuvare. Ratio discriminis iterum est:
quia consilium tuum per se præcisè tendit ad evi-
tandum majus peccatum, relicto ipso peccato mi-
nori in arbitrio peccaturi. At auxilium, aut coo-
peratio per se tendit in ipsum peccatum quod licet
minus, tamen peccatum est, quodque, sicut solus
committere licitè non potes, ita neque cum alio, ut
cum Valquez. cit. *num. 14.* optime docet Tamb.
cit. num. 16.

*Licetne paratum peccare studio permittitur
vel etiam ad id ansam dare ad bonum finem?*

63 **C**ertum est, te, cum possis, & debeas impediri
tò minus ad id ansam dare, eo fine, ut alter peccet
vel puniatur, adeoque in malum ipsius: sed quae
ratio non levis est, utrum sic possis permittere peccatum
alterius, vel etiam ad hoc ansam praebere ad
finem aliquem bonum, puta, ut alter deprehensus
efficacius emendetur, ut te indemnem serves; im-
munitatem, vel dedecore liberet &c. Negant id licere
saltem quoad ansam positivam peccati praebendam
sanè probabilius, & tutius *Sa. Sanch. Bonacina,*
apud mox citandos.

64 **R.** Licet ita permittere, & probabiliter etiam
ansam praebere, si spes certa sit emendationis,
boni alterius effectus. Ita cum aliis allatis *Lap.
lib. 2. tract. 3. c. 13. Diana p. 3. tract. 5. resolu.
18. Tamb. lib. 5. Decal. c. 1. §. 4. an. 2. Rati-
onem subjungam propositis prius casibus.*

65 **Primus.** Licet potest dominus, vel paterfamilias
servum, vel filium de furto suspectum, non
tùm tacendo, dissimulando, 'abeundo, permittit
denuò furari; sed etiam indifferentem ansam praebere,
pecuniam exponendo, clavem in arca reponendo
&c. ut in furto deprehensus, deinceps efficacius
emendet, aut se indemnem servet. *Sicut in
causa, Pharmacopæus quidam, mihi notus, famulus
suo de furto gravissimo suspecto, per personam
ignotam submisit quinque capitella pro certis
cieb*

ciebus, quibus ille retentis, in furto deprehensus, & ex servitio dimissus est absque alio incommodo. Excusavi à peccato saltem gravi, si non intendit ejus peccatum, vel malum, sed præcisè suam indemnitàtem. Similes casus irrequentes sunt apud mercatores, & officiales pecuniarios &c.

Secundus. Dominus habens servum fidelem ab alio fure sæpè sollicitatum, ad furandum res domini ad sibi tradendum; convenit cum eodem servo, ut res aliquas ad furem deportet, ut sic fur deprehensus cum re furtiva, ac punitus servum illum non amplius ad furandum sollicitet. Hic casus permittitur in jure civili *L. si quis servus, c. de furtis.* Eamque legem non tantum in foro externo, sed etiam in foro conscientiae prodesse (contra *Sancho & alios*) docet *Pet. Navar. & Castro Palans* apud *Tamb. cit. n. 4.*

Tertius. Maritus uxorem gravissimè habet suspectum de adulterio, vel vice versa, potest non tantum exeundo, ac dissimulando illi relinquere occasionem adulterandi, sed etiam remotam ansam præbere, v. g. dicere, ut certo tempore alterum vocet, vel conveniat ad finem aliquem indifferentem: ut sic deprehendi, & emendari queat, aut etiam adhibitis testibus, postea testificaturis, divortium intentare possit. *Sic DD. cit. Dixi: ad finem aliquem indifferentem:* Nullo enim modo ad ipsum peccatum. Graviter ergo peccavit uxor illa, quæ ancillæ à marito sollicitatæ ad turpia, & ideo servitium relinquere volenti, suasit fictè consentire, & ejus loco seipsam in ancillæ lecto

collocavit, & sic maritum ad formale, et si non materiale adulterium induxit, & insuper, quod horribilius, paulò post supervenientem famulum, patiens redire maritum, etiam admisit.

68 *Quartus Custodes gabellarum; hortorum, vinearum, piscinarum, sylvarum &c. se se abscondunt, ut viator sine gabella soluta transiens, aut hortum, vineam, piscinam, sylvas ingrediens, fructus, vineae, piscis, vel feras capiens deprehendatur. An licet?* Si nullo modo intendunt peccatum, damnum, vel poenam proximi, sed praecise ut res suae curae committuntur creditae melius custodiantur, rariùsque delinquentes impingant, dum timent, ne fortè à latitantibus deprehendantur, meritò à peccato absolvit eorum. Bartholomæo à *S. Fausto Tamb. cit. n. 3.* At contra universaliter nunquam licet sic peccatum aliterius permittere, multò minùs ad id positivam animare, ad eum finem, ut deprehensus puniatur, multam solvat, praesertim suo etiam committente. &c. Quia, cum poena illa non sit debita ante commissum peccatum, nec alio modo haberi possit, non intendas etiam peccatum proximi, ad quod illa committitur: atqui nunquam licet intendere peccatum proximi &c. Fæda ergò, & iniquissima est praescriptio proditorum certae urbis, ubi prohibitum est bibere in cellariis Ecclesiasticorum sub quinque florenarum mulcta in singulas mensuras, qui potitantur se immiscere, & ad liberiùs bibendum alliciantur ad majus suum lucrum, scilicet mediam partem mulctae, captandum.

Ratio dictorum, & similium omnium est: quia⁶⁹ prædictis & similibus modis omnibus non concurratur formaliter ad ipsum peccatum, sed solum occasionem vel materiam relinquendo peccatum permittitur, ut efficacius deinceps impediatur, adeoque hoc non est facere malum, ut eveniant bona, quod utique damnabile est; sed solum est permittere malum, ut eveniat bonum, quod minimè malum; imò summum DEI artificium est. Deinde actiones illæ omnes de se non sunt peccaminosæ, sed indifferentes omninò, iisque positis peccatum adhuc fieri, vel non fieri potest: adeoque non sunt ullo modo inceptions ipsius peccati, ut consideranti patet, & ideo propter talem justam, ac gravem causam à cooperatione ad peccatum, omninò excusari possunt, juxta mox latè dicenda.

§. IV.

Qualiter liceat cooperari ad peccatum alterius ex justa causa?

Certissimum, & quæstione indignum est, non⁷⁰ posse te proximo cooperari ad ipsum peccatum proximè, & formaliter, seu in ipsa actione peccaminosa proximi, v. g. in occidendo innocentem, in actu turpi, in auferendo rem proximi &c. ob ullam prorsus causam (notatis tamen infra notandis) sic enim manifestè eris complex peccati. Sed quæstio, & quidem difficilis, varia, ac omnium frequentissimæ praxis est, an liceat cooperari ad peccatum alterius remotè, & materialiter, scilicet actione de se adhuc indifferenti, solum materiam

& occasionem proximo præbendo ad peccatum se intentum, ut in exemplis §. I. allatis, se inebriaturo vinum præbere, furaturo scalam ad fenestram admovere: vel insensuro domum dorsum supponere &c. idque ob aliquam justam causam; nam illa justa causa non licere, abunde patet ex dictis eodem §. I.

ASSERTIO III.

Et regula generalis.

71 **O**mnis non obligatus specialiter impedire peccatum proximi, sed ob justam causam potest permittere, etiam licite potest removere, & materialiter cooperari ad peccatum proximi actione de omnino indifferenti, ob justam, & rationabilem causam, dummodò semper absit mala intentio ad ipsum peccatum, sed suam actionem referat ad bonum finem seu justam causam necessitatis, vel utilitatis sue. Ita communis DD. Cajetanus, Navarroz, Azorius, Molina, Lessius, Suarez, aliisque congestis Sanch. lib. I. *Moral. c. 7.* Layman. lib. 2. *tract. 3. c. 13. n. 4.* Diana p. 5. *tr. 7.* per totum *Tamburini. cit. §. 4. n. 16.*

72 Ratio Regulæ breviter est: quia in proposito Regulæ non teneris abstinere à tali actione materiali, & indifferenti ad peccatum proximi: ergò licite potes cooperari. *Prob. ant.* Ideo nunc teneris abstinere à tali actione ex se non mala, ut impedires, seu non permitteres peccatum proximi: atqui tunc non teneris impedire, quia moraliter non potes: nam illa justa, & rationabilis causa ne-

cessitatis vel utilitatis tuæ tollit à te moralem potentiam impediendi peccatum alterius, cum inter requisita ad obligationem succurrendi proximo in necessitate, ac impediendi malum ipsius corporale, vel spirituale, semper numeretur facultas, & indemnitas succurrentis: ergò tunc non teneris abstinere à tali actione, sed licite potes agere: nec moraliter censeberis velle peccatum, vel cooperari peccato proximi positive, sed propter necessitatem, vel utilitatem tuam solùm censeberis negative permittere, prout in omnibus casibus, & exemplis adferendis elucebit. Secus esset, si absque ulla justa causa ita coopereris peccato proximi, v.g. se inebriaturo sine omni causa vinum præbeas: tunc enim nihil poteris ostendere, quod velis, nisi proximum peccare; ideoque positive censeberis cooperari peccato proximi; quod valde nota.

Totum ergo fundamentum hujus doctrinæ in 73 duobus consistit. *Primo*: in natura actionis, vel operis, quod ex se non malum, sed indifferens, licitum, vel etiam bonum sit. *Secundo*: In causa rationabili excusante, quæ debet esse justa, & proportionata cum opere faciendo, & ipso operante: ut nimirum respectu cooperantis tali opere ad peccatum alterius (quod aliàs ex Charitate impedire, vel saltem non promovere deberet) censeatur moraliter urgens, & necessaria, sic ut is moraliter censeatur non posse abstinere à tali actione.

Certum autem est, non semper eandem causam 74 excusare. Quanta ergò debet esse causa excusans in omni casu? non potest una regula determinari,

D s

sed

sed arbitrio prudentis dijudicandum relinquitur. quo quatuor tamen potissimum considerata communiter proponuntur *ex Laym. & Sanch. cit.* Tantò gravior causa requiritur, ad quantò magis peccatum concurrat. 2. Tantò gravior causa requiritur, quantò propinquius ad peccatum concurratur; major quippe requiritur causa excusans te operari proximo ad peccatum, v. g. furi domum incensuro scalam præbere, quàm remotè tantum v. g. eidem scalam accommodare, inebriatum num præbere. 3. Major requiritur causa, quam sine tua cooperatione peccatum non fieret, quam adhuc fieret. 4. Major etiam longè requiritur causa cooperandi, quando peccatum alterius est contra iustitiam in damnum tertii, ut furtum, homicidium &c. quàm quando est contra alias virtutes, temperantiã, Castitatem &c. His positis, & semper pro oculis habendis, pro innumeris resolvendis conscientie casibus clarioris, & ordinatioris doctrinæ gratiã, statuamus aliquas Regulas particulares, velut locos communes certorum casuum.

REGULA I.

75 **Q**uod iustam & rationabilem causam necessitatis vel utilitatis alicujus momenti semper licet petere opus ab aliquo, quod is sine peccato præstare potest, etsi petatur, vel prævideatur cum peccato præstiturus. Ratio est: quia tunc peccatum proximi merè per accidens sequitur ad tuam petitionem ex sola alterius malitia, quam iusta, & ratio

nabili causa excusante, non teneris impedire absti-
nendo à tua petitione, sed licitè permittere potes.

CASUS I.

Petere Sacramenta.

OB justam causam necessitatis alicujus licitè pe-
tis absolutionem, Sacrum, alia Sacramenta à
Confessario, Parocho, Presbytero concubinario,
vel aliis in statu peccati mortalis notoriè existente,
quando alius bonus præsto non est; etsi illum præ-
videas ex malitia non sine peccato præstiturum;
nam posset etiam præstare sine peccato, utpo-
te Contritione elicita, vel absolutione petita, vel
suppositâ. Secus esset, si alius bonus, vel æquè bo-
nus præsto sit: quia tunc nulla te justa causa neces-
sitaris, vel utilitatis excusabit à cooperando ad pec-
catum proximi. Quòd si Sacerdos, vel Paro-
chus talis excommunicatus sit, jam nuper indica-
ta est distinctio. Aut enim est excommunica-
tus non toleratus & vitandus, uti est omnis, & so-
lus nominatim denunciatus: aut notorius percussor
Clerici; & tunc non licebit petere ab eo Sacra-
menta, (extra articulum mortis alio non suppeten-
te) hoc enim esset communicare in divinis cum
excommunicato non tolerato, contra gravissi-
mam prohibitionem Ecclesiæ. Imò invalidè ab
illo absolveris: siquidem ab excommunicato vi-
tando Ecclesia tollit, vel saltem suspendit omnem
jurisdictionem. Aut est excommunicatus tole-
ratus, & non vitandus, uti est omnis alius præter
prædictos, etiam Hæretici, & Apostatæ in Ger-
mania,

mania, scilicet non nominatim denunciatus, non notorius percussor Clerici &c. & tunc licite valide ab eo Sacramenta petere, & suscipere poterit quia ita in gratiam Fidelium concessit. *Concil. Constant. c. ad evitanda scand.* Quo casu etiam ipse excommunicatus Sacerdos non tantum valide, sed etiam licite administrabit Sacramenta, dummodo ipse sese non ingerat, sed ad petitionem Fidelium ministrat (in horum enim, non ipsius gratiam, sed favorem hæc facultas data est) & per ipsum ministeret, quò minus absolvatur. Ita ex *Suar. Sanchez. l. 1. c. 1. & optimè Diana loc. cit.*

II. Petere mutuuum ab usurario.

77 **I**n primis semper licite potes petere mutuuum ab usurario, seu pecuniam mutuam simpliciter, etiamsi certò scias, eum non daturum, nisi cum peccato usuræ, seu injusto lucro usurario, nam potest etiam dare sine usura; neque ullo modo intendis eam usuræ injustitiam, sed tantum propriam utilitatem, vel commodum, etsi non omnino necessarium, permittas tantum malitiã usurarii. Quod etiam probabilissimum est, posse te petere mutuuum ab usurario expressè cum usura, v. g. dicendo: *Domi mihi talem summam pecunie mutuam: nam peto tibi tunc tibi lucrum usurarium, quod petieris:* Responsum enim, si hoc non addas, ne tibi mutuuum mittendè deneget: non enim hoc est hominem inducere ad peccatum; neque enim petis absolute, sed sapis, ut à te usuras exigat; sed solum petis mutuuum; & quia scis, eum non velle dare sine usura

ostendis voluntatem tuam solvendi etiam lucrum usurarium, ut sensus sit conditionatus in hunc modum: *Da mihi mutuum, & quia non vis mutuare gratis, solvam tibi lucrum usurarium.* Ita Sanch. lib. 3. moral. c. 8. n. 30. Molina, aliisque cit. Diana p. 5. tract. 7. de scandalo resolut. 8. Tandem certum est, te licite posse solvere usuram, seu usurarium lucrum ob mutuum jam acceptum, etsi id accipiendo usurarius adhuc peccet, excusaris enim solvendo, quod promiseras, ne habearis infidelis, neve claudat tibi ostium ad habendum deinceps mutuum. Usurarius autem sibi solum imputet, quod peccet accipiendo sibi lucrum injustum, cum facillime posset, & deberet non recipere. Ita cum aliis Sanch. proxime cit. & ipse Lugo tom. 2. de justit. d. 25. Sect. 11. §. 1. n. 229. alii apud ipsos.

III. Petere solutionem maleficii.

SI maleficium illatum sit homini, vel bruto &c. 78
utique urgente necessitate pressus, licite potes petere ejusdem solutionem à saga, vel mago, dummodo scias, eum solvere posse absque novo maleficio, seu novo commercio, & operatione demonis; etiamsi putes, vel credas eum ex malitia, & diabolico contractu, non soluturum, nisi cum novo maleficio alicui alteri homini, vel bruto inferendo. Quod enim petis, bonum est; & ab altero bene fieri potest, ut supponitur: quod autem male fiat, & peccetur; non tuæ petitioni, sed alterius malitiæ imputandum est; uti contra Cajetanum ha-

62 *Tracl. V. in V. Præceptum Decalogi. Cap. 2.*
habet communis DD. cum Sanch. *lib. 7. de ma-*
disp. 95. n. 11. alii.

79 Secus dicendum esset, si scires sagam, vel ma-
gum absque novo maleficio solvere non posse; qui
nunquam licet alterum inducere ad opus, quod
sine peccato præstare non potest, ut jam initio
notavi. Ubi obiter notat, nunc fieri novum male-
ficiam, quando ex pacto cum dæmone per signa, et
media magica applicata dæmon invocatur ad cau-
sandum novum aliquem effectum; v. g. morbum
hominis transferendo in canem, vel catum: pro
recuperando butyro lactis calefacti calorem trans-
ferre in sagam &c. non item, quando per aliqua
signa, etsi a dæmone instituta, vel indicata solus
impeditur maleficio a dæmone causandum, vel
continuandum, aut dæmon solus cogitur ad des-
tendum a maleficio inferendo, vel continuando,
sagam te percutientem, vel mulcentem ad intor-
candum, vel fascinandum, licite potes repercutere
cum eâ repercussione scias, solere maleficiam im-
pediri. Et scis eadem ratione a doctis permitti pro-
ximis militum, qui contra veneficio induratos, seu
ut vocant congelatos, gladio ter impungunt, et
bûsque crucibus formatis in aëre, dicunt: *DEUS*
est fortior dæmone, in Nomine Patris, & Filii,
Spiritus Sancti &c. certo semper effectu. Sed
his ex professo in primo Præcepto. *tr. 2. c. 1.*
sect. 4.

IV. Casus specialis de foeminis.

Licitè potest foemina liberalis adire Judicem, 80
vel Magnatem pro sua justa causa alicujus mo-
menti, vel pro beneficio sibi, aut alteri impetran-
do; aut ægra vocare Medicum pro sua curatione;
aut æger admittere assistentiam foeminæ cum ne-
cessario obsequio, etiamsi prævideant, vel adver-
tant Judicem, Magnatem, Medicum, foeminam
&c. ea occasione labi in peccatum, seu intentationē
impuram: hoc enim non est inducere in peccatum,
cūna possint, & debeant non labi; sed solum est
permittere peccatum alterius tam gravi causa ex-
culante, ut non teneantur impedire ipsius pecca-
tum. Ita cum Hurtado, & Diana p. 5. tract. 7.
resolut. 20. Tamb. cit. §. 4. a. n. 23. Qui insuper re-
solvunt, licitè posse quemlibet adire Judicis, v.g. vel
Magnatis alicujus concubinam, vel amasiam, eam-
que precibus, vel muneribus sollicitare, ut pro ip-
so intercedat, quando ejus intercessione sperat no-
tabile beneficium apud Magnatem, aut justam sen-
tentiam apud Judicem de re alicujus momenti pro
se impetrare, nec alia via se offerat, quā possit ejus-
modi beneficium, vel sententiam obtinere. Ratio
est: quia id potest foemina obtinere sine exercitio,
vel augmento turpis amoris; & petitio ex se
bona, & de re bona est. Si autem ea occasione,
de se omninò indifferenti, peccetur, ipsis impute-
tur. Huc etiam revocari possent plerique casus re-
gulæ sequentis.

REGU.

REGULA II.

81 **O** *B justam, & proportionatam causam necessitatis, vel utilitatis gravis, licet alteri cooperari materialiter ad peccatum, materiam, vel occasionem præbendo, quoties absque tali cooperatione peccatum proximi nihilominus fieret, nimirum alia occasione, vel materiam facile præbituris. Ratio est: quia sic non concurritur ad peccatum formaliter: nam & stante tuo concursu (cujus justam causam habes) peccatum adhuc potest non fieri; & secluso tuo concursu, peccatum adhuc fieret.*

CASUS I.

Hospites, Caupones, Coqui.

82 **I** *psa diminutio divertentium, ac cessatio loci notabilis, est sufficiens causa, ut Caupones, Hospites, Coqui, licite possint ministrare vinum, et aliumve potum se inebriaturis, cibos indifferentes (de carnibus mox) jejunium soluturis, etiam cum nesciunt, vel dubitant, an à jejunio excusentur, idque maxime, cum uno negante non sine suo damno, aliis administrantibus, adhuc peccatum fieret. Communis apud cit. Ratio in Regula data est.*

Quin etiam in civitatibus, & locis, ubi Catholici cum hæreticis permixti sunt, etiam licet ministrare caupona, vel hospites, diebus interdictis ministrare carnes postulantis sine dilectu, cum ex amore de Fide, & Religione ad caupones non spectet, non item in civitatibus, & locis merè Catholicis.

nisi ob longè graviolem causam necessitatis, vel gra-
vioris mali evitandi.

Excusari tamen utcunque possunt caupones in
locis catholicis, dum mercatores hæretici ex solem-
nibus nundinis adventantes, carnes postulant, iis
negantibus, facile aliunde comparaturi, non sine ma-
gno cauponum detrimento, & lucro cessante, quan-
tum est in foro conscientiæ; nam in foro externo
ipsi viderint. Qua ratione vera est Sententia Caje-
tani, & Navar. suprâ relata, licere amicum, qui se
inebriandi, & jejunii violandi causâ ad cauponam
properat, in domum suam ducere, ei que vinum, vel
cœnam ministrare: si nimirum rationabilis aliqua
causa subsit, vel ad lucrum capiendum, vel ad alte-
rius damnum, vel periculum, aut scandalum in cau-
pona oriturum evitandum.

Non tamen id poterat licitè fieri ab ejusdem Su-
periore, cujus officium est impedire peccata suo-
rum subditorum, sicut neque paterfamilias dome-
sticis suis licitè poterit cœnam, multo minùs car-
nes ministrare diebus jejunii, si credat eos ad jeju-
nium obligari, etiamsi sciat illos alias occultè, vel
alibi voraturos, ut ex Nav. c. 2. n. 26. notat Lay-
man. *supè cit. & p. 5. rr. 7. resol. 39.*

II. Videntes, Ementes.

Adem diminutio justî, ac notabilis lucri suffi-
ciens causa est, ut mercatores, & opifices li-
cite possint facere & vendere res indifferentes, qui-
bus & homines bene, & malè uti possunt, etiamsi
sciant emptores, non tantum aliquos in genere

(alioquin quis ullam rem vendere posset?) sed etiam hoc in particulari abufuros esse ad peccatum dummodò in ipsa emptione, ejusve circumstantiis non appareat intentio peccandi. *Omnes.* Sic opifices licitè faciunt, & vendunt gladios, & arma, et sciunt emptores iis abuti ad injustum bellum, duellum, homicidium. Item Mercatores licitè vendunt fucos mulieri, quos sciunt emi, ut iis peruncta turpem amorem alliciat: item taxillos, cartifolios & similia, quibus tamen emptores peccaturos in istis ludis certò prævident. Item eadem ratione potest quis licitè sua vina, frumenta, aliàsve mercaderias vendere alteri, quem scit per fraudem revenditurum, utpote miscendo vino aquam, merci bonæ materiam deteriore, aut de mensura, vel pondere detrachendo &c. etiam ob solam illam causam, quia alioquin difficulter aliis, vel cum suo damno vel minori lucro vendere deberet. Ita cum aliis *Sandius lib. 1. Moral. c. 7. n. 37. Diana p. 3. tract. 6. fol. 44. & p. 5. tr. 7. resol. 39.*

86 Secus dicendum, si quis alteri mercede contento traderet sua vina, frumenta &c. ut cum fraude, & injustitia vendat, pretio sibi allato: tunc enim ipsemet principaliter venderet, sicque peccaret contra justitiam cum onere restitutionis; ut bene notant *DD. cit.* Quòd si verò dominus vinum cerevisiæ v. g. non præcipiat, nisi justè vinum vendi, tali taxâ, justâ mensurâ à suo tabernario; sciat tamen ipsum vendere injustè pretio subtracto, sibi retento, idq; ob justam causam dissimulet, quia mirum aliàs damnum pateretur: dominum à peccato

cato excusat Merolla apud Dianam ibid. consentientem. Denique si dominus omnino ignoret fraudem comitti à tabernario, certum est à peccato excusari. Quòd si tamen pretium injustum ipse dominus recepisset, re cognitâ, tenebitur ad restitutionem excessûs, solùm in quantum ex eo injusto pretio superest, aut quantum inde ditior factus est, juxta Regulas restitutionis. Verùm notanter

Dixi I. Res indifferentes licere facere, & vendere, quibus homines bene, & male uti possunt. Nam illa, quæ per se malæ actionis instrumenta sunt, & nullum bonum usum habent, sine dubio non licet conficere, vendere, tradere, v. g. (erubesco adferre instrumentum diabolicum artificiosè factum occultæ libidinis famineæ) item instrumentum latronum ad impediendam loquelam: infideli idolum, vestes Sacerdotales. Aram, vel templum Idoli ad exercendam idololatriam, nisi urgentissima aliqua causa v. g. extrema hominis necessitas, vel pauperies excusaret, quod contra alios probabiliter admittit Tanner. tom. 3. disp. 1. q. 9. dub. 5. n. 144. Diana resolut. 37. Tamb. cit. §. 4. n. 38. Et Ratio excusationis est: Quia & illæ actiones non sunt omnino intrinsecè malæ, quia idolum, vel vestes similes etiam licitè appeti, ideòque fieri, vel vendi possunt etiam ad usus licitos, v. g. comediam, ornatum domûs, monumentum antiquitatis &c. ergo urgentissima causa excusante etiam fieri possunt infideli abusuro. Huc etiam spectat, quòd non liceat venena vendere, nisi iis, qui bene usuri putantur, ut ad medicinas, colores &c. Unde venditio veneni,

E a quod

quod ad nullum usum servit, nisi ad occidendum hominem, abortum procurandum &c. simpliciter mala est; nec legi, qui excusaret, si ad eum finis vendatur.

88 *Dixi 2. Dummodò in ipsa emptione, ejusque circumstantiis non appareat intentio mala peccandi.*
 Quòd si enim in ipsa emptione appareat emptoris mala intentio peccati, certum est non licere ejusmodi vendere ob solam prædictam causam diminutionem fieri, sed alià longè gravior causa accedere debet. Illicite ergò alicui jam furenti, & jam minitanti nocentem alteri, venderes gladium, vel accommodare, imò illicite redderes suo proprio domino ita furenti, nisi gravissima causa, v. g. mortis propriæ urgente & excusante. Illicite quoque venderes jam ad proficiscendum ad bellum injustum, magis illicite deferres ad castra, actu bellum injustum gerentibus arma, & similia, nisi iterum gravissima causa finis excusaret, juxta dicenda Regulâ quartâ. Sic quoque Apothecarius illicite venderet mercurium, vel quid simile foeminæ gravidæ, sciens usurum ad abortum procurandum. Hæc quoad vendentes.

89 Quoad ementes verò hoc solum ex alibi dicto hic annotare placet; Nimirum ob similem causam necessitatis, vel utilitatis posse te licite emere a vendentibus res ablatas ignotorum dominorum, etiam si pro derelictis habitas. cum etiam te non emente, si tamen non sint restitutori, aut alii empturi, certum est tibi non recuperaturi; dummodò semper habeant voluntatem dominis, si quando compareant, restituere.

Sect. III. De induit. & cooperat. ad pecc. &c. 69
tuendi, quantum adhuc exstat, vel quantum inde
ditior factus es. Sed de hoc alibi plura.

III. Locantes, adificantes.

LEgitimo Magistratu permittente, licitè Ca- 90
tholicus potest hæreticorum templa, vel syna-
gogas Judæorum ædificare, restaurare, ornare &c.
similiter in civitatibus, vel locis, ubi ad majora ma-
la evitanda, permiffa sunt lupanaria, licitè potes æ-
dificare domum meretrici, vel meretricibus, per-
mittente interim Magistratu ut opus turpe exer-
ceatur inibi, uti (contra *Novar.* id ut valdè pericu-
losum merito dissuadentem) docet *comunis & re-*
cepta DD. Sententia meique citati omnes. Et omni-
no verum credo, quando justa subest causa: utpote
si domus non posset æquè bene aliis honestioribus
locari, & insuper te non locante, tamen locabunt
alii, & sic peccata non impedirentur: quòd si autem
domum tuam æquè bene aliis locare possis, certè si-
ne omni tuo incommodo poteris, ideòque debebis
non locare, & actiones turpes domi tuæ exercen-
das impedire: idque maximè verum est, quando, te
non locante, simul spes est fœminam, alibi non re-
perta occasione perditè non acturam, ut rationabi-
lissimè docet *Hartadus apud Dianam supra.* Ni-
hilominus *Sanch I. I. Moral. c. 7. v. 20. Lessius, Va-*
lenzia, alii plurimi cum cit. *Diana resol. 24.* id ab-
solutè concedunt licere, absque ulla alia causa excu-
sante, eò quòd locatio domus, seu locus ipse valdè
remotè se habeat ad peccatum abutentis, cùm nec
materia, nec occasio peccati sit.

E 3

Exci-

- 91 Excipiunt tamen meritò: nisi locus ratione fieri
esset magis aptus ad alliciendos homines ad pec-
tum, aut vicinitas meretricis multum noceret
nestis foeminis in vicinia comorantibus: tunc enim
requireretur causa aliqua excusans ad locandum
qualem adhuc sufficientem esse illam supra dictam
quod nimirum domus non possit aliis honestis
bus locari, censet *Tamb. dicto §. 4. n. 34.*

IV. Pictores, Histriones &c.

- 92 **P**eccant sine dubio mortaliter, regulariter
loquendo, pictores pingentes valde turpia,
obscena; & multò magis histriones ejusmodi
turpia representantes, ex quibus moraliter
certum est, multos lapsuros graviter quoad castitatem
& pudicitiam: magis enim movet representatio
viva turpium, quam pictura mortua. Dico
tem: *regulariter loquendo*: Nam in casu raro, si
esset pictoris, vel histrionis necessitas, ut eo
indigeret ad victum, vestitum, vel ejusmodi
necessarium, semel, aut iterum licere, donec alia
eius ratio occurrat, permittunt aliqui DD. cum
Tamb. supra cit. n. 28. Dummodò absit periculum
mortale impuræ delectationis venereæ, quod in
ejusmodi cavere sanè difficile est. Unum aut alterum
dubiolum hic restat.

- 93 *Unum.* Utrum pictori liceat pingere imaginem
amatiæ pro eo, quem pictor certò scit in illa
picturæ esse affectum, idque extra finem matrimo-
nii, præsertim si etiam essent matrimonii ad
seem incapaces? *R.* Non licere citra peccatum

mortale, regulariter loquendo; cum præbeat fo-
mentum & incitamentum turpis amoris: nisi ite-
rum causa gravissimæ necessitatis pictoris excusaret.
Cum enim talis pictura de se sit indifferens, & etiam
bono usui deservire possit, ob causam gravis neces-
sitaris poterit pictor permittere peccatum alterius:
uti contra *Azorium*, *Bonacinam*, & alios docent
Basilus Pontius, *Castro Palaus*, alii cum *Diana p. 5.*
tract. 7. resolut. 5. Tamb. eodem n. 28.

94

Alterum dubium est: Anrhedariis, vel lectica-
riis, qui nimirum ex officio, vel statu suo rhedas
agunt, vel lecticas portant pretio conducti, liceat sci-
enter amasiam ad amasium, vel econtra adducere?
Negant *DD.* communiter. Et certum videtur, non
licere absque omni justa causa excusante: at substi-
tente aliqua justa causa (qualis est ipsum lucrum
inde capiendum, alioquin cessans) concedunt *Me-
rolla* cum *Diana* apud *Tamb. cit. n. 30.* Et quod mi-
rum est, conscientiosus *Navarrus lib. 5. consil. in se-
cunda edit. cons. 5. de pœnit. in fine.* Ubi de his ipsis,
& ejusmodi servitiis loquens dicit: ex his videtur
colligi ratio defendendi multos à peccato, saltem
mortifero; modo non placeat eis peccatum, & fa-
ciant obsequia prædicta ob aliquem bonum finem;
puta eo, quòd exhibeant illa officii sui causâ, vel ob
justam mercedem: licet enim hæc officia, & obse-
quia sint valde conjuncta peccato; non tamen sunt
secundum se, & suapte naturâ peccata; & ideo se-
jungi possunt à peccato per finem diversum, & se-
junctum. *Hæc Navarrus sapienter.* Major infra
erit ratio de famulis, & ancillis.

REGULA III.

95 **Q**uando aliquid alicui ex iustitia debetur, prestandum est, et si per illud alter peccaturus sit tu peccatum aliunde impedire non debeas, nec commodè non possis. Ratio est: quia ipsa obligatio iustitiæ est sufficiens causa excusans actionem tuam aliàs indifferentem à cooperatione ad peccatum alterius,posito, quòd illud impedire non debeas, hic & nunc commodè impedire non possis: pro certè regulariter non potest creditor. Quod si autem in casu aliquo reuera impedire posses peccatum alterius, maximè contra iustitiam non reddendo debitum, te tunc non solum non teneri reddere, sed teneri pro tunc non reddere debitum, constat dictis de causis excusantibus à restitutione.

CASUS I.

Debitorum, Subditi.

96 **C**reditori mutuuum reddendum, debitum vendendum, suum restituendum, dominis tributum pendendum, etsi illis pecuniis, vel rebus receptis immediatè ad peccatum abusuri sint, ob rationem Regulæ datam: dummodò ipsis non exhibetur in ipsa intentione actuali peccandi; & omnino maximè contra iustitiam in damnum tertii. Non enim furioso, vel alteri jam actu volenti occideri non licet reddere etiam sua propria arma (multo minus vendere, vel commodare) nisi alia gravissima causa urgeret.

II. Sacerdos, Confessarius.

Confessarius pœnitenti, quem aliunde scit indis- 97
positum, non tamen fatenti, tenetur absolu-
tionem dare, saltem sub conditione mente retentâ,
ut in materia de pœnitentia dicitur: quia tenetur
eicredere tam pro, quàm contra se. Item Parochus,
vel Sacerdos peccatori indisposito, etiam excom-
municato, occulto tamen, etsi sibi probè noto, te-
netur administrare SS. Eucharistiam publicè peten-
ti: imò etiam petenti privatim, si ejus indispositio-
nem ex sola ejus Confessione Sacramentali cogni-
tam habet; Quia debetur ei sua fama, & observa-
tio sigilli ex justitia. Communis doctrina suo
loco tradita.

III. Conjuges.

UXor v.g. tenetur reddere debitum petenti ma- 98
rito voto castitatis astricto, ideoque peccatu-
ro, si cum petentem à proposito suaviter avocare
non possit: piè enim, & laudabiliter conabitur pec-
catum conjugis impedire, v. g. dicendo: quæso,
serva tuum votum, exspecta, donec ego petam, sta-
timque petat; imò cum primùm advertit conju-
gem desiderare copulam, ipsa petendo præveni-
re poterit, sic enim alter jam obligatus reddere, non
amplius peccabit, quod valde nota. Et sic econtra
discurre de marito respectu uxoris eodem voto ad-
strictæ. Attamen peccabit fœmina, si sciens viri
votum cum eo contraxit, vel econtra, vir cum fœ-
mina: quia tunc absque obligatione concurrat ad
contractum DEO injuriosum: ut habetur c. Not.

74 *Tract. V. in V. praeceptum Decalogi. Cap. I.*
novimus 17. q. 2. & docet communis DD. Navar-
rus c. 22. n. 73. Sanch. *lib. 7. de matr. disp. 1.*
Attamen in casu, quo permittuntur matrimo-
nium Catholicorum cum hæreticis, sponsus Catholicus
licitè ministrat Sacramentum Matrimonii spon-
sa hæreticæ, vel econtra Sacramentalis gratiæ incapax
quia contrahens est solùm minister privatus huius
Sacramenti, neque ad ministrandum Sacramentum
specialiter ordinatus, ut ejus officii sit indignitas
toriè à Sacramento excludere.

IV. Famuli, Ancilla.

99 **I**psa ratio famulatûs, seu servitii est sufficiens ca-
sa, ut excusentur famuli, & ancillæ: item
familias, & uno verbo subditi, si jussa dominorum
aut Prælatorum faciant opera, ex se indifferentia
& remotè tantum ad peccatum se habentia; non ita
propinquè, & proximè ad peccata ordinata.
pote: 1. si famulus jussu heri usurarii pecuniam
ad usuram dandam numeret, deferat, recipiat, in-
terest referat: absque alia mala intentione, vel con-
suetudine placencia ad peccatum. 2. Si famuli, & ancillæ
seu coqui, & coquæ dominis, jejunium violant
cœnam, & carnes coquant, vel ministrant: quod
hæc actio naturâ suâ non ordinatur ad peccatum
sed solùm ad substantiam actus comestionis
stantis ad nutrimentum dominorum, cui actus
die per accidens conjungitur peccatum domini-
rum, quod famuli, & ancillæ impedire non tenentur,
sed funguntur suo officio, sicut aliis diebus
Communis DD. apud Dianam *cit. p. 5. tract. 1.*

resolut. 13. 3. Si famulus jussu Domini, quem scit ire ad adulterandum, sternat equum, ipsum merè comitetur, merèque exspectet, more solito ante fores servitij causâ (hoc est, non ut custodiat, securum, vel animosiores ad peccatum reddat, tunc enim clare peccabit) item si faminam, cum qua Dominus peccaturus est, in domum admittat, facem præferat, lectum sternat, cibum, vel potum ministret, exuere juvet &c. Item si ancilla heram suam meretricem ornet, & similia modò dicta faciat. 4. Si famulus, vel ancilla inter hujusmodi heros & heras deferat litteras, internuntia munera solius urbanitatis, vel amicitia plena, præstetq; similia alia officia, quæ alius famulus, vel ancilla æquè præstaret, & ita similibus sexcentis. *Ratio omnium est*: Quia ex una parte illi ex officio, & conditione sua tenentur dominis servire, & obsequi. Ex altera verò parte cooperatio ad peccatum merè materialis, & remota tantum est. Unde tamen similia non liceret scienter præstare aliis liberis ab obsequio.

Contra verò in iis, quæ propinquè, vel proxime se ad peccatum habent, juvant, vel ordinantur et si de se indifferentia, non possunt famuli, & ancillæ obsequi dominis ex sola ratione famulatûs, vel servitii. Imò modò post propositiones damnatas, non amplius excusat metus cujusvis notabilis detrimenti, ut si timeant, nè à domino, vel à domina cum detrimento, vel dedecore è domo, vel servitio expellantur, aut malè tractentur; aut si sponte servitium deserant, aliud vel non inveniunt, vel saltem cum

cum

cum molestia quærere cogantur. Sic enim illa intelligenda videtur damnata ab Innocentio XI. Propositionio 51. *Famulus, qui submissis humeris, scienter adjuvat heram suam ascendentem per fenestram ad superandam Virginem; & multoties ei subseruit deferendo scalam, aperiendo ianuam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne à domino tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo ejiciatur.* Et hinc concubinam, vel amasiam conducere aut litteras turpiter amatorias, scienter deferre (sicut & litteras continentes expressam provocationem ad duellum) nunquam potest esse licitum cum hæc videantur intrinsecè mala, & species nocinii, ut habet communis DD. cum Sanch. *lib. moral. c. 7, n. 6.*

101 Excusat tamen omnis ignorantia: cum famulus vel ancillæ non sit inquirere intentiones & consilia dominæ, vel domini sui. Quòd si autem famulus certus sit de turpi amore domini erga talem famulam, ignoret autem quid in litteris contineatur, adhuc non licere deferre, docet *Sanch. cit.* Quia tamen ex communitè contingentibus debet servus præsumere turpia esse & mala. Eam tamen delationem ex aliqua urgente causa licere, concedunt *Rebellus & Castro Palans* apud *Tamb. cit. S. 4. n. 18.* Vide de his plura, & curiosa apud *Dianam, & Sanch. cit.* Et modò post Propositiones damnatas utilissimè leges *Joan. Card. & alios*, recentissimè in prædictis propositionibus scribentes,

REGULA IV.

Licet materialiter ad peccatum proximi coope- 102
vari, quoties major necessitas, seu ratio majoris malie vitandi, ita exigat, vel cogit. Ratio est: quia ex duobus malis, quorum utrumque vitari non potest, minus eligendum, vel certe permittendum est.

CASUS I.

Juware pugnantes injuste.

Christiani, vel Catholici captivi apud Turcas, 103
vel hæreticos bellantes contra Christianos, vel Catholicos, licite remigant, fodiunt, sarcinas, & arma advehunt &c. Quia ex una parte magna necessitas & gravissimus metus verberum, & mortis eos cogit: & ex altera parte cooperatio non adeo propinqua est, sine qua damnum nihilominus inferendum est. Quodsi tamen captivi ejusmodi auxilia negantes, Christianos vel Catholicos magno periculo eripere possent, vel victoriam causare, omnino ex Charitate videntur obligari ad bonum commune Reipublicæ Christianæ vel Ecclesiæ anteponendum propriæ vitæ. Sic Pet. Navar. Molina, Layman. cit. n. 5. §. ulterius. Eadem ratione iidem excusantur, si inferant damna Christianis in rebus externis, auferendo, destruendo, comburendo, simili metu mortis coacti: quia tunc sunt in extrema necessitate ad tuendam vitam, & domini non debent esse inviti rationabiliter, sed potius ex Charitate consentire; neque eam actionem, prout à miseris captivis fit, sibi injuriosam putare: uti contra alios

alios rectè docet Molina tom. 1. de just. tr. 2. diff.
115. aliisque cit. Diana cit. resolut. 30.

104 At verò minimè excusantur mortis, vel cuius
cunque mali metu actu pugnantes contra Christi-
anos, vel Catholicos, eos occidentes, mutilantes,
tormenta explodentes, applicantes ignem navibus
comburendis cum Christianis &c. quia hæc sunt
intrinsecè mala, nec patrocinari potest consensus
innocentium. Eâdem ratione proportionaliter de-
scurrendum de juvantibus fures, vel latrones, nec
propinquè tantum v. g. scalas applicando, vel do-
sum supponendo furaturis &c. sed etiam proxime
furandum, vel prædandum: nimirum excusari cen-
metu mortis, vel alterius gravissimi mali prudenti
iudicio proportionati cum damno proximis in-
tendendo, qui similiter non debent esse rationaliter
ter inviti; minimè tamen excusantur juvantes late-
nes ad homicidia &c. Ratio jam antea est dicta.

II. Obedire Tyranno.

105 **T**yranno, expulso Principe, Provinciam in-
occupante, possunt incolæ sub eo manere
ejusque cogente imperio, fossione, excubiis, con-
tributione &c. juvare: non utique animo bella-
di contra proprium legitimum Principem; sed
quatenus opera illa indifferentia sunt, & minus
la ad majus evitandum, quæ nimirum si ab incolis
recusentur, majora damna ipsis, & Reipublicæ
minent; quippe ut bonis omnibus privati, provin-
cia ejiciantur, aliis ad nocendum promptioribus
substitutis: quam ob rem ipse Princeps legitimus

tenetur velle, ut manentes hæc interim faciant ad
majora mala devitanda. Ex communi Layman. cit.

n. 5. §. *Secundo resolves.*

III. Tolerare malos.

Peccant sanè graviter parentes, Domini, Patres-¹⁰⁶
familias, si filios, servos, ac famulos malos, la-
scivos, luxuriosos &c. domi retineant, & non ejici-
ant; si credant ex eorum ejectione emendandos
fore, & ut ajunt, ad crucem repturos. At quia sæ-
pissimè timendum, & passim contingit eos ex eje-
ctione extra domum, & curam, ac disciplinam pa-
ternam, vel herilem, non modò non emendari, sed
potius magis pervertendos, in graviora scelera &
dedecora labi &c. præsertim si etiam eorum opera
parentibus, vel dominis necessaria sit, ut sine gravi
damno suo, vel incommodo ejici non possint, pru-
denter, & licitè eos retinent; dummodò familiæ,
vel familiaribus non sint perniciosi Unde excusari
possunt, si ob justam causam retinent filium, vel
famulùm extra domum amasiam habentem: at mi-
nimè excusari poterunt, si domi amasiam habeant,
hoc enim esset receptare peccantes, & facere, ut se-
curius, & commodius peccent. Quid hîc de scan-
dalo: quid de contagione totius familiæ? Quænam
justa causa id permittendi esse possit, saltem ad lon-
gum tempus; Ita ex Sylv. Navar. Tamb. cit. §. 4.
n. 21. & 22.

IV. Redimere vexationem.

Casus hîc singularis est in administratiõne Sa-¹⁰⁷
cramentorum, si Sacerdos, vel Parochus, ex
malitia

malitia nolit administrare Sacramenta, maxime
 cessaria, v. g. Baptismum infanti morituro, per
 tentiam existenti in peccato mortali, & pericu
 mortis: licebitne ei offerre pecuniam ad redim
 dam eam iniquissimam vexationem?

108 Sanè communis Sententia Antiquorum Theo
 gorum, *S. Thoma, Scoti, Alensis, Gabrielis, & al
 rum est*, non licerre offerre pecuniam pro admi
 stratione Sacramenti, etiam in extrema necessitate.
Ratio eorum est: quia emere Sacramentum
 intrinsecè malum est: ut proinde nullà circumstantiâ
 etiam extremæ necessitatis iuvante cohonestari
 licitè fieri possit: nam hoc non solum est scanda
 lum, quo inducitur proximus ad peccatum; sed
 etiam est peccatum simoniæ juris naturalis: quia
 ipsa oblatione pecuniæ emitur Sacramentum: et
 re autem Sacramentum tam iniquum, & simonia
 cum est, quàm vendere.

109 Verùm magis placet Sententia opposita *D. Ca
 naventura, Vasq. Pontii: & jam communis D. Thomæ,
 quos sequitur Diana p. 5. tract. 7. resolut. 16. & alii*
 cere nimirum Sacerdoti nolenti infansem baptizari
 in extrema necessitate, pecuniam offerre, imò
 ter induci non possit, etiam debere fieri. *Ratio*
 oppositum est: quia in primis hoc non est scanda
 lum, non enim peto, ut ipse Sacramentum ven
 absit: sed peto Sacramenti administrationem, quæ
 sancta est, & ab eo sanctè fieri potest; ex suppo
 sitione autem, quòd is ex malitia aliter administ
 nolit, offero pecuniam, non simoniacè ut Sac
 mentum emam, absit: sed præcisè, ut mem
 ipsi

ipsum, & voluntatem inducam, ut in tanta necessitate conferre velit Sacramentum. Unde neque est simonia; quia non ultimo Sacramentum pecuniâ, sed nolentem aliter conferre, oblatâ pecuniâ allicio, permittendo interim ejus peccatum tanquam minus malum ad evitandum majus malum damnationis infantis. Quare non licitè solum sic offero, sed ex Charitate etiam offerre debeo: quia ex duobus malis minus est eligendum. Quamvis autem DD. cit. prædicti, & plerique loquantur solum de Baptismo infantis moribundi, sic necessario baptizandi, eadem tamen omninò est ratio de Sacramento Pœnitentiæ necessario ad salutem. Imo *Hurtadus*, & *Diana cit.* extendunt ad Sacramentum Eucharistiæ, ac omnia alia, quæ si aliter Sacerdos malitiosè ministrare nolit, posse pecuniâ oblatâ extorqueri: non enim æstimatur Sacramentum pecuniâ: sed sola voluntas Ministri allicitur ad præstandum id, quod sine peccato præstare posset & deberet: si malè præstetur, est ex sola malitia Ministri.

Eademque ratione dicendum in casu tempore belli non raro, quo milites hæretici Sacramentum Eucharistiæ essent prophanaturi, pedibus conculcaturi &c. licitè catholicus eis offerret pecuniam, non ut Sacramentum ab eis emat, vel prætiò æstimet, sed ut mitigatâ eorum mente sacrilegâ tantam Sacramenti irreverentiam redimat, & impediat. Ex his quatuor Regulis per casus satis latè deductis benè penetratis facile resolves alios casus

82 *Tract. V. in V. praeceptum Decalogi. Cap. I.*
prorsus innumeros, quos scripto congerere impos-
sibile est.

SECTIO IV.

De

Obligatione Scandalizantis laedentis proximum in bonis Anima.

SUMMARIUM.

111. & 112. Scandalizans activè tenetur ad procurandam scandalizanti emendationem non tantum Charitate, sed
114. & 115. Probabiliter etiam ex Justitia;
116. Idque certum, si per vim vel fraudem induxit alium peccatum, vel errorem in rebus fidei, ita ut
117. Talis sub mortali obligetur. I. vim, metum, minationem &c. revocare; &
118. II. Fraudem, dolum, vel falsas persuasiones, quibus induxit, amovere: ac
119. III. Insuper si etiam amotâ causâ peccati, & offerente veritate seductus in peccato perseveret, merito opportunis ejus emendationem procurare: &
120. IV. Si seductus inde damnum passus est, illud compensare.
121. Usque ad n. 124. Qui verò sine vi, vel fraude aliquem aut jam ante peccare paratum inducit in peccatum, non ex justitia, sed ex charitate solum obligatur ad ejus emendationem.
124. & 125. Parentes, consanguinei, & quibus alii aliquem vel aliquam à Religione ingredienda, vel professuram retrahentes, vel impediendes &c. quomodo peccent: Et
126. Usque ad n. 131. Ad quid obligentur I. ipsi taliter abstracto?
131. & 132. II. Religioni pro abstracto ingressuro, vel professuro, aut
133. III. Jam professo? & tandem

134

134. Usque ad n. 138. Quando, quantum & quomodo restituendum Religioni pro abstractis?

138. Usque ad n. 145. An quomodo & quotupliciter peccent, qui malo animo, & sine causa Nobilio negant votum ad professionem?

ASSERTIO IV.

Quicumque activè scandalizans alterum induxit in peccatum, vel errorem noxium, ad compensandum damnum spirituale illatum, obligatur procurare ejus emendationem. Ex Charitate maximè, & probabiliter etiam ex justitia: itaque certum si per vim, vel fraudem induxit: alioquin verius non ex justitia, sed Charitate tantùm. Explico breviter.

§. I.

Obligatur ex Charitate maximè.

Certissimum apud omnes: nam quicumque Christianus ex lege generali Charitatis & speciali præcepto fraternæ correctionis tenetur corrigere errantem, vel peccantem: Ecclesiastici 17. Et mandavit illis, unicuique de proximo suo. Et latius ibid. c. 19. Et clarissimè Christus Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum &c. Ergo multò magis, & maximè ex charitate tenetur corrigere, seu procurare emendationem proximi sui, qui ipsemet illum in peccatum, vel errorem induxit: nam talis præter communem titulum Charitatis quo cæteri omnes obligantur, habet alium specialem titulum damnificantis, eò quòd auctor fuerit illius mali spiritualis proximi, quod proximus incurrit, & patitur.

[114] Quæstio ergo & controversia major est, an etiam talis obligetur ex iustitia ad compensandum damnum spirituale proximi, & procurare ejus emendationem? affirmat universim, & indistinctè communi Theologorum Sententia, Scotus 4. dist. 15. q. 3. a. 1. Richardus, Paludanus, Gabriel, Adrianus, alii. Communior autem Sententia RR. ita distinguit: Si per vim, vel fraudem induxit, obligari ex iustitia: si sine vi, vel fraude, ex charitate tantum. Sic Sotus, Sylv. Azorius, Lessius, Laym, aliisque citat. Lugo disp. 9. de just. Sect. 1. a. n. 8. Eademque ratione commodissime explicari potest Sententia Scoti, ut ibidem notat Scholiastes: loquitur enim indefinitè his verbis: *De isto dico, quod tenetur modo sibi possibili; restituere sibi damnum scilicet inducendo eum efficaciter ad penitentiam, & ad actus virtuosos; & si sua inductio non sufficiat, quia facilius est perverti quam convertere: tenetur & per se orando, & per orationes aliorum procuratas impetrare sibi conversionem, & per alios persuasores efficaces: dum tamen illis non prodat peccatum occultum illius alterius.* Ex hoc patet, quantum periculum est alios sollicitare & inducere ad peccatum, quia non potest dignè restituere, cum voluntatem illam aliam etiam ad peccata vix possit persuasionibus, & aliis multis viis reducere ad virtutem. Ratio hujus sententia patet: quia cum virtutum bona sint maxima, secundum Augustinum I. Retractationum c. 9. peccatum damnificat, qui in istis damnificat, quam qui in quibuscunque aliis: & per consequens plus se

dum justitiam tenetur ad restituendum proximo tale bonum, quantum sibi possibile est. Sic Scotus indefinite loquens: sed quia communiter intelligitur, & citatur pro prima Sententia, ideo in favorem illius antiquæ piæ Sententiæ dicimus:

§. II.

Et probabiliter etiam ex justitia.

Probabilior omnino est prima sententia universaliter affirmans, talem obligari ex justitia. Suadetur: quicumque damnificat proximum in bonis injustè, peccat contra justitiam commutativam, & tenetur ad restitutionem. & quidem tanto magis peccat, & restitutioni obnoxius fit, quanto majus est bonum, in quo damnificat: sed quicumque inducit proximum quocunque modo in peccatum, quod aliàs non commisisset, est vera actualis causa per se illius peccati, & privat proximum suum bono maximo divinæ gratiæ, ipsi ex CHRISTI, & propriis meritis debito, adeoque damnificat ipsum in bono spirituali pertinente ad vitam æternam: ergo peccat contra justitiam commutativam, & quidem multò magis, quàm si damnificaret eum in bonis temporalibus vitæ, famæ, fortunæ, juxta dictum Anacleti Papæ Epist. 3. relatum c. Deteriores 6. q. 1. *Deteriores sunt, qui vitam bonorum pravis moribus corrumpunt, quam si substantias aliorum prædiæque diripiunt.* Ergo ulterius etiam tenebitur ad restitutionem ex justitia, & quidem multò magis, quàm qui damnificat in bonis temporalibus inferioribus. Sanè nulla

nulla videtur ratio, quare obligatio restitutionis
 iustitia solum restringeretur ad damna temporalia
 & non item ad spiritualia? neque videtur ob
 consensus damnificati in spiritualibus: nam damni
 ficans in bonis corporalibus adhuc tenetur ad resti
 tutionem, etiam si damnificatus aliquando in dam
 num suum consentiat, nam usurarius v. g. obligat
 tur ad restitutionem usuræ mutuanti, etsi is in ipso
 consenserit: ergo etiam talis inducens ad peccatum
 obligatur ad restitutionem, non obstante, quod
 alter seductus consentiat in peccatum suum, in
 damnum suum. Confirmat *Scotus* antiqua leg.
 DEI Exodi 22. *Qui seducit virginem, & ducit
 eam, aut reddat ei pecuniam, juxta modum dotis
 quam virgines solent accipere.* Ergo ista damni
 ficatio illata virgini contra Castitatem requirit
 restitutionem castitatis conjugalis reddendæ pro
 Jam vides sententiam esse valde probabilem.
 super dicimus:

§. III.

*Idque certum, si per vim, vel fraudem
 induxit.*

116 **N**imirum, qui per vim, vel metum, fraudem
 vel dolum, aut falsam doctrinam induxit alie
 rum ad peccatum, vel errorem in rebus fidei, vir
 tutum, tenetur ex iustitia tollere causam datam
 ne amplius in peccato persistat, atque procurat
 seducti emendationem. *Sic omnes ac utriusque
 Sententia Doctores.* Ratio clara est: quia quæ
 cunq

cunque infert alteri veram injuriam damnosam, seu
damnum injustum, utpote invitum, ac involun-
tarium privando re sua, quam titulo justo possidet,
peccat contra justitiam, & obligatur ad restitutio-
nem, seu compensationem damni illati, & ante
omnia ad amovendam causam appositam talis
damni: ut constat ex ipso fundamento justitiæ, &
restitutionis: sed qui alterum per vim vel fraudem
induxit in peccatum, vel errorem, infert ei veram
injuriam; cùm quilibet habeat jus, ne sibi per
vim, vel fraudem malum inferatur; infertque gra-
ve malum ipsi invito, ac involuntario; quia, ut sup-
ponitur, nunquam tali peccato consentiret, nisi al-
ter aut vi, aut metu compulisset, aut fraude vel do-
lo, vel suasu falso decepisset: & siquidem per vim
vel metum induxit ad peccatum formaliter, utpote
cognitum, & sufficienter voluntarium, adhuc in-
fert sanè gravissimam injuriam, damnumque inju-
stum gravissimum reatus peccati mortalis, ac æter-
næ damnationis, privando illum maximo bono
suo, scilicet gratiâ, quam verè possidet ex CHRIS-
TI, & propriis meritis: Si verò per dolum, vel
fraudem, falsam doctrinam, induxit in peccatum,
saltem materialiter tantum, utpote ignorantia in-
vincibili excusatum, adhuc injuriam infert consti-
tuendo eum invitum in malo materiali, quod licet
per se grave non sit, per accidens tamen sæpè ma-
ximè gravè evadit ob damnum annexum: ut si
virgini, fæminæ, vel masculo persuadeas copu-
lam carnalem in talibus circumstantiis non esse
peccatum: tunc enim magnum detrimentum ei
F 4 infers

infernus in amissione virginitatis, quæ pretiosissimum
 ornamentum est, aut si propter talem actum incur-
 rat aliud damnum spirituale, vel temporale, ut
 pe contingere solet: puta quia talis semel
 ignorantia peccans, postea sublatâ ignorantia
 adhuc peccabit: aut quia in foro externo
 nietur &c. ergo talis peccat contra iustitiam, &
 consequens tenetur ad restitutionem seu compen-
 sationem damni illati: & ante omnia quidem
 amovendam causam appositam damni illati,
 nimirum ordine & modo:

117 I. Qui alterum vi, metu, minis imperio &c.
 peccandum induxit, tenetur sub mortali remitti-
 vim, minas, revocare imperium, & relinquere
 in sua libertate: intellige, quando peccatum
 metu committendum adhuc pendet in futurum,
 alter scilicet ex metu adhuc peccabit: si autem
 peccatum perpetratum jam sit, neque amplius per-
 trandum ex metu tuo, jam non amplius ex iustitia
 sed ex Charitate tantum teneberis procurare
 emendationem: jam non enim amplius ex tua
 juriâ, sed propriâ libertate peccabit. Excipit
 men rectè Lugo *cit. sect. I.* Nisi talis ignoret
 actum ex se metu factum esse peccatum, aut ne-
 ret adhibere remedia ad recuperandam gratiam
 tunc enim ex iustitia teneberis ei ostendere reme-
 diationis; quia tuâ causâ adhuc invitus gra-
 malum patitur.

118 II. Similiter, qui fraude, dolo, vel falsis per-
 sionibus se ellit ad peccandum, tenetur ex iustitia
 sub mortali amovere fraudem, vel fallaciam, ve-

tatem ostendendo: ut qui falsâ doctrinâ alterum seduxit, aut in rebus fidei credendi aliquid erroneum, aut in rebus morum credendi aliquid non esse peccatum, v.g. fornicationem simplicem, pollutionem, usuram, perjurium in necessitate propria, vel amici, mortuo creditore, non esse amplius obligationem restituendi &c. tenetur utique ex justitia sub mortali ad amovendum errorem, ac docendam veritatem, ne scilicet alter in peccato, vel errore perseveret: esto enim alter seductus non peccet formaliter, excusante ignorantia, tu tamen scienter inducens ad malum peccasti formaliter, & peccas, quamdiu sic ipsum relinquis.

III. Insuper, etiam amotâ causâ peccati, vel erroris, & veritate ostensa, si seductus in peccato perseveret, adhuc seducens tenebitur mediis opportunis procurare ejus emendationem, vel correctionem: & quidem ex justitia secundum Scotum, & DD. prima Sententia, eò quòd sua seductione non tantum actuali peccato, vel errori, sed etiam perseverantia in tali peccato, vel errore injustam causam dederit: at verò secundum DD. secunda sententia probabilius non ex justitia, sed ex Charitate tantum: quia ablata fraude, & veritate ostensa, si alter in peccato, vel errore nihilominus perseveret, nullum amplius damnum, vel malum invitus patitur, consequenter cessat injuria, & obligatio compensandi ex justitia, juxta mox dicenda §. sequenti.

IV. Quando tua vi, vel fraude inductus ad peccatum aliud damnum notabile incurrit, utpote peccatum in foro externo, ejectionem ex Monasterio, vel

vel Religione &c. utique clarè obligaberis ad compensationem; quia ejus damni injuria causa fuisti. Similiter si alium vi, vel fraude induxeris ad peccatum contra justitiam in specie, v.g. furtum, homicidium &c. utique obligatus manes ad compensandum damnum illatum tertio, tamquam causa principalis. Res certa dicta suo loco. denique dicimus.

S. IV.

Alioquin veriùs, non ex justitia, sed ex Charitate tantùm.

121 **N**imirum, qui alterum citra vim, vel fraudem scientem, & liberè consentientem induxit in peccatum, ad nullam obligatur ex justitia compensationem damnorum spiritualium, sed tantùm ex Charitate. *Sic Authores secunda Sententia.* Res solida est: quia nulli debetur restitutio, vel compensatio ex justitia, nisi injuriam passo: atque in illi Regulam Jur. in 6. *scienti, & volenti non fit injuria.* Unde nullus ex consilio, quod alteri datur, tenetur ei damna ex eo consilio secuta compensare, nisi fraus intervenerit, juxta aliam Regulam Jur. L. consilii ff. de regul. Jur. *Consilii non fraudulenti sine voluntate dantis non obligat.* Et L. 2. ff. mandati, dicitur: *non tenetur ex consilio obligari, etiamsi non expediat, sed etiam si datur, quia liberum est cuique apud se expedire, an expediat sibi consilium.* Ergo inducens, & portans in peccatum seclusa vi, vel fraude, solo consilio, suatu, prece, dono, exemplo, cum alter scientem, & volens in peccatum, adeoque in damnum inducitur.

spirituale consentiat, nullam ei infert propriè injuriam contra justitiam, consequenter ex justitia ad nullam obligatur restitutionem damnorum. Unde licèt is, qui consuluit alteri damnificare tertium, teneatur restituere damnum illi tertio ex suo consilio, utique invito illatum, *secundùm omnes*: nullus tamen dicit, teneri restituere ipsi consulto damna inde emergentia: quia nimirum tertio nec scienti, nec volenti injuria facta est: Secus est de consulto.

Atque hinc clarè patet ad fundamentum primæ 122
Sententiæ. Falsa simpliciter est *minor*. Grandis enim est disparitas inter damnificationem in spiritualibus, & corporalibus: nam in corporalibus damnum infertur invito: & licèt quispiam in damnum suum aliquando consentiat, v. g. mutuans usurario, virgo stupratori, gratis interim dato, tunc etiam ei fieri injuriam, tamen postea involuntariè in illi damno perseverat, quo tamen justè liberari debet: ergo cùm ipse se liberare nequeat, is, qui damnum intulit, ex justitia tenebitur eum liberare, illatum damnum compensando. At verò in spiritualibus damnificatus, seu in peccatum inductus sine vi, vel fraude, non tantùm ipse tunc sciens, & volens in peccatum ac damnum suum consentit, sed etiam sciens, & volens in eodem damno suo perseverat; quo se per pœnitentiam semper liberare & posset, & deberet: consequenter nulla ei facta est injuria, sicque nulla obligatio alterius ad tale damnum compensandum ex justitia, sed solummodò ex Charitate. Denique accedit communis praxis
Con-

92 *Tract. V. in V. preceptum Decalogi. Cap. I.* Iestian
Confessariorum, etiam Doctorum, & proborum,
qui confitentibus, qui alios in peccatum scientem &
volentes induxerunt sine vi, vel fraude, ad mutariè
obligationem obligant præter injunctam peccati vis,
tiam. Ut cum aliis advertit Laym. peccati

123 Tandem apud omnes in confesso est, nulli
tutioni obnoxios esse illos, qui ad peccatum in
cunt alios, antea peccare paratos, ac volentes, *regular*
meretrices expositas: quia moraliter æstim
do non sunt causa peccati alterius, sed solum *clam*
sio exspectata. Neque illos, qui absque intenti *tem,*
ruinæ spiritualis; solum malo suo exemplo *do sine*
scandalizant: quia talis scandalizans est solum *Se*
remota peccati, & ruinæ aliorum planè liber *qui b*
ejus exemplum ruentium. Restat unum, & *causa*
rum, non levis momenti, dubium Regulare. *dissua*
nei pr
operâ
videt
cundi
videt
Relig
dum
est: q
& nu
cader
suade
bus,
tioni
Supp
aliqu
jamja
le

Dubium Regulare prius.

*Ad quid teneatur, qui alium retrahit a
Religione ingredienda, profitenda, vel etiam
professa?*

124 **C**ertum est apud omnes, gravissimè peccari
rentes, consanguineos, & quovis alios,
aliquem, vel aliquam ab ingredienda, vel profite
Religione malo animo, & sine ulla rationabili
retrahunt, vel impediunt: sive id fiat vi, vel m
fraude, vel dolo, sive etiam malignis persuasioni
rationibus futilibus, importunis precibus, bla
tiis &c. v. g. obtrudendo spem honorum, divi
rum, voluptatum: exaggerando difficultatem

Cap. I. Iestiamque vitæ Religiosæ: aut ob proprium co-
 proborum, non tamen debitum commodum, vel utilita-
 scientem &c. Tales namque absque iusta causa volun-
 ad nutiariè privant seiplos maximo bono Religionis; &
 n peccati vis, vel metus, fraus, vel dolus accesserit, ultra
 peccatum mortale incurrunt excommunicationem
 nulli latae sententiæ in Concil. Trid. ss. 25. c. 18. de Re-
 gularibus. Ubi excommunicantur omnes: qui san-
 ctam Virginum, vel aliarum mulierum volunta-
 tem, vel accipiendi, vel voti emittendi, quoquo mo-
 do sine iusta causa impedierint.

Secus à peccato immunes sunt, & rectè faciunt, 125
 qui bono animo, recta intentione, & rationabili
 causa alicui ingressum, vel professionem Religionis
 dissuadent: utpote, quia parentes, vel consanguini
 nei proximi in magna necessitate constituti, ipsius
 operâ indigent, aut bono communi magis expedire
 videtur, si extra Religionem maneat; aut quia se-
 cundum animæ, vel corporis dispositionem non
 videtur aptus ad talem Religionem, aut quia in tali
 Religione, vel monasterio non adeò benè secun-
 dum disciplinam Regularem vivitur: Omnes. Ratio
 est: quia, ut Religionis ingressus, vel professio hîc
 & nunc alicui expediat, potest in consultationem
 cadere: ergò qui bono animo, & rationabiliter dis-
 suadet, attentis circumstantiis prædictis, vel simili-
 bus, nihil peccat, nec consequenter alicui restitu-
 tioni obnoxius erit, cum nulla injuria præcesserit.
 Supposito ergò, quod quis illicitè, & malo animo
 aliquem à Religione ingredienda, profitenda, vel
 jamjam professa retrahat, vel extrahat: quæritur
 ad

ad quidnam obligetur, tum ipsi, quem retraxit, si ipsi
Religioni, è qua retraxit, vel extraxit? Pono di- ritate
clas resolutiones. sum,
sed vo
perit
IV

I.

Quid ipsi abstracto à Religione?

126 **Q**ui vi, vel metu, fraude, vel dolo alium ab- fraud
xit à Religione, vel ingredienda jam vocat ali
vel resolutum, vel profitenda jam Novitium, ali
etiam jam professa, utique peccat contra justitiam, sen
Quia invitum, & involuntarium aliquo modo gione
quippe vel metu coactum, vel fraude deceptum tantu
privat maximo spirituali bono: ideoque ex justitia docet
obligatur ad compensationem damni illati in enti &
sibi possibili, *juxta communissimam Sententiam* conse
DD. obligatur ergò talis ex justitia.

127 I. Amovere causam damni illati, scilicet rem-
tere vim, vel aperire fraudem, & relinquere eam
in sua plena libertate, ut jam, si velit, liberè ad
Religionem ingredi, vel eam profiteri, vel ad
professam redire possit. RE
aut su

128 II. Etiam ablata vi, vel fraude, tenetur ei ex-
tia compensare pro damno illato: utpote pro
rando ei redditum ad talem Religionem, in qua
Novitius, vel professus erat, si is aliunde non pot-
Item resarciendo ei omne detrimentum spirituale
vel remporale, quod ea de causa passus est, si tam-
compensare, vel reparare possit: quia totius illi
damni injusta causa fuit. Lugo
lum ju
obliga
no ha
prum,
lumen

129 III. Ablata autem vi, vel fraude, ut jam planè
liberum sit Religionem ingredi, vel ad eam rever-
si

si ipse amplius nolit, jam non ex justitia, sed ex Charitate tantum tenebitur ei procurare ejus ingressum, vel reditum: quia non amplius invitus, sed volens damnum subit; ut in simili dictum superius.

IV. Denique similiter, qui seclusa omni vi, vel fraude, solis persuasionibus, blanditiis, precibus alium à Religione avocavit, ita ut alter liberè consenserit non ingredi, vel profiteri, vel egredi à Religione, ad nihil tenebitur ex justitia, sed ex Charitate tantum: ut contra antiquos illos supra allatos §. I. docet communis, & certa Sententia. DD. Quia scienti & volenti suum damnum, nulla fit injuria: nec consequenter ulla oritur obligatio restitutionis.

II.

Quid Religioni pro abstracto ingressuro, vel professuro?

REvocans, & abstrahens malo animo aliquem à Religione vel ingredienda jam dispositum, aut susceptum, vel profitenda jam Novitium, sine omni vi, vel fraude, solis persuasionibus, precibus, blanditiis &c. ad nihil tenetur ex justitia ipsi Religioni, vel Monasterio. *Comuniissima DD. tam antiquorum cum Sceto supra, quam RR. cum Sanch. Lugo cit.* Ratio clara, & facilis est: quia ubi nullum jus, nulla potest esse injuria, nec consequenter obligatio restitutionis: atqui Religio nullum omnino habet jus ad volentem ingredi, etiam jam susceptum, etiam jam ingressum Novitium, ejusq; emolumenta; manet enim is semper in plena libertate;

tate; ergò talem sine vi, vel fraude retrahens à Religionē ingredienda, vel profitenda, nullam Religioni infert injuriam, consequenter nullam contra obligationem restitutionis; sed sicut ipse candidus, vel Novitius liberè potest non ingredi, vel egredi sine ulla obligatione, ita idem ipse consulens vi, vel dolo ab omni obligatione immunis erit: que enim peccat contra justitiam, estò peccare possit contra Charitatem, si id malo in Religionem ei nocendo animo faciat: quo secluso neque contra Charitatem peccabit, maximè si ita faciat in suo proprio vel suorum, vel Religionis proprio commodum, ordine enim Charitatis proprium commodum commodo alieno in æquali causa præfertur.

132 At verò qui per vim, vel fraudem aliquem retrahit à Religionē ingredienda, vel profitenda, peccat contra justitiam ex dictis, ita ex justitia obligabitur ad compensandum Religioni damnum illatum. Est item *communis DD. cit.* Ratio est: quicunque nocet alteri cum injuria, tenetur restituere illatum damnum: Sed quicunque per vim, vel fraudem retrahit aliquem ab ingressu vel professione Religionis, ipsi Religioni nocet cum injuria, cum quilibet habeat jus, ne sibi per vim, vel fraudem noceatur: etsi enim Religio nullum ad se habeat jus acquisitum ad ingressurum, vel Novitium absolutè, ut dictum est; quælibet tamen Religio hoc ipso, quòd approbata est ab Ecclesia, Sede Apostolica, habet jus acquisitum respectu jusvis, ne quis per vim vel fraudem avertat eam.

qui jam statuit ingredi, vel jam ingressus profiteri: esto interim ipsi ingressuro, vel professuro, semper maneat sua libertas ad ingrediendum, vel profitemdum, nec ne: quemadmodum legatarius v. g. etsi nullum adhuc habeat jus acquisitum ad legatum sibi destinatum, idque semper maneat in libertate legantis, quamdiu vivit, habet tamen jus, ne per vim, vel fraudem ab eo excludatur, ideoque per vim, vel fraudem ipsum à tali legato impediens nocet ei per injuriam, ac per consequens compensare tenetur, ut latius visum suo loco: Ergo similiter per vim, vel fraudem retrahens aliquem ab ingressu, vel professione Religionis, verè nocet Religioni, per injuriam privans ipsam jure suo ad illum, & ejus commodam sperata, ac per consequens damnum illatum compensare tenebitur; modo mox dicendo *num. IV.*

III.

Quid Religioni pro abstracto jam professo?

Quicumque Religiosum jam professum abstrahit ex Religione jam professa, atque ad apostasiam trahit quomocunque, sive vi, vel metu, dolo, vel fraude, sive solum consilio, suasionem, vel alia simili cooperatione, præter gravissimum peccatum, obligatur ex justitia ad restitutionem totius damni illati, & secuti Religioni, vel Monasterio. *Ita communis DD. cum Scoto cit. Navar. uterque. Molina, Azorius, Lessius, aliisque cit. Laym. lib. 3. de just. tr. 2. c. 8. n. 3. contra Sotum, & Sanch. apud eundem, qui negant de eo, qui sine vi, vel fraude abstraxit; & probabile censet Lugo cit.*

disp. 9. sect. 3. n. 41. Ratio jam supra dicta hic
 get universaliter : quicumq; per injuriam nocet
 teri, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitu-
 tionem damni : sed retrahens quomodolibet,
 vel sine vi, aut fraude Monachum professum ex
 Religione, per injuriam, nocet Religioni, vel Mo-
 nasterio ; cum Religio habeat verum, & strictum
 ad Monachum professum, omniæque ejus emolu-
 menta : Monachus enim professus personaliter
 obligatus est Religioni, cum sui juris non sit,
 per Obedientiæ votum à prælato acceptum se
 dini tradidit cum omni suo emolumento, adeo
 quidquid acquirit, Monasterio, vel Ordini ac-
 rit ; omniæque suâ industriâ tenetur Ordini suo,
 Monasterio fructificare. Neque refert respon-
Soti adversarii, quod professus non teneatur ex
 stitia, sed solum ex Obedientia fructificare, seu
 curare commoda suo Ordini, vel Monasterio,
 que ipse egressus non peccet propriè contra ju-
 stitiam ; sed contra Obedientiam : Quomodocumq;
 enim obligetur professus, sive ex justitia, sive
 Obedientia ; sufficit, quod Religio, vel Monas-
 terium reverà habeat jus ad commoda ab eo pro-
 curanda, ut iis sine injuria privari non possit :
 quomodocumque abstrahens professum ex Reli-
 gione per injuriam, nocet Religioni, vel Monas-
 terio injustè privando eam commodis, & emolumentis
 per eum procurandis : adeoque peccat contra
 justitiam, & ex justitia obligatur ad restitutionem
 compensationem omnium ejusmodi damnorum
 per talem professum procurandorum, idque

Solum quoad temporalia, sed etiam quoad spiritua-
lia, ut si abstractus fuisset vir doctus, fructuosus,
in docendo, prædicando, aut vir bonus, & virtuo-
sus ædificans fratres, & populum, idque juxta mo-
dos jamjam assignandos.

IV.

Quantum, & quomodo restituendum Religio-
ni pro abstractis?

Qui per vim, vel fraudem alium abstraxit à Re-
ligione ingredienda, vel profitenda, aut jam
professa etiam sine vi, vel fraude: Inprimis non te-
netur restituere Religioni pro ipso damno naturali,
seu carentia ipsius personæ; quæ ingressura, pro-
fessura, vel perseveratura fuisset, sic nimirum, ut
loco illius ex justitia teneatur alium æquè utilem
introducere, aut si non possit, ipsemet teneatur in-
gredi, per se loquendo, de quo rursus infra N. IV.)
cum Religionis ingressus non necessitatis, sed libera
voluntatis esse debeat, juxta Verbum CHRISTI
Lucæ 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia,*
& sequere me: Sed solum per se loquendo, tenetur
restituere pro damno temporali, vel accidentali il-
lato Religioni ex injusta abstractione talis ingressu-
ri Novitii, vel jam Professi, quatenus scilicet per hoc
Religionem injustè privat commodis, & emolu-
mentis, quæ talis persona ingressa, professa, perse-
verans, sua donatione, hæreditate, scientiâ, indu-
striâ &c. certò attulisset, & allatura fuisset. *Ratio*
est, quia damnum solum naturale personæ, seclu-
so damno temporali, vel accidentali, non est materia
restitu-

100 *Traët. V. in V. Præceptum Decalogi. Cap. I.*
restitutionis, ut videbitur *infra de restitur. ex*
micidio.

135 II. Ipsa commoda temporalia ex tali personali
gressa, professa, vel perseverante Religioni proce-
tura, & sperata non sunt restituenda integra (quod
enim computabit integrum damnum in futurum
nisi futurorum præsciis solus DEUS) sed ex par-
tantum secundum proportionem spei præsentis
attentis circumstantiis arbitrio boni viri, & detrac-
tis expensis; possunt enim illa commoda multis
modis impediri, per mortem, morbum, vitium
aliàsve causas, ut notant *DD. cit.* etiam Lugo *m.*
benè addens, quòd illa commoda in toto, vel in
parte sæpe suppleantur per ingressum spontaneum
alterius æquè utilis, qui, si alius mansisset, & numerus
Religiosorum completus fuisset, fortè susceptus
non esset, ut ideo abstrahens primum meritò à res-
tutione liberetur. Quòd si tamen jam professa
extraxisses è Religione, certum est, te debere restituere
totum commodum præteritum, detractis
lùm expensis, quod is tanto tempore absentia
mansisset, Religioni attulisset, quia illius damnum
præteriti totius certa causa fuisti. De comodis
futurum speratis, eadem ratione.

136 III. Qui per vim, vel fraudem aliquem abstrahit
à Religione ingredienda, vel profitenda, utique
te omnia tenetur ex justitia amovere vim, vel fraudem,
& relinquere hominem in sua plena libertate.
At quid si, amota vi, vel fraude, alter nihilominus
nolit Religionem ingredi, vel reverti ad profitemen-
dum, adhucne tenebitur pro damno Religioni
sec

secuto restituere? *¶* Si ablata vi, vel fraude homo planè liber evadat, ut nullo modo ampliùs inde moveatur, non teneberis ampliùs ex iustitia compensare illa damna, quia non ampliùs tibi, ut auctori, sed liberæ ejus voluntati imputari debet. Verùm hoc rarissimum est, vix enim unquam fieri potest, quin etiam ablata vi, vel fraude tua homo adhuc moveatur, vel impediatur ingredi, vel reverti ad Religionem; primus enim fervor semel à te iniquè destructus, non potest ita facilè recuperari: idque maxime verum est, si antea aliquid posuisti, quoddam difficiliorem reddat ingressum, vel reditum, ut si mores hominis corrupisti curis sæcularibus, vel debitis intricasti &c. tunc enim illa damna secuta Religionem ex abstractione talis personæ adhuc tibi, ut causæ, & auctori imputantur; ideòque ordinariè etiam ablata vi, vel fraude, adhuc obligaris Religionem ad compensanda damna illata. Vide optime *Lugo cit.*

IV. Qui quovis modo, etiam sine vi, vel fraude 37
Religiosum jam professum ex Religione extraxit, ante omnia tenetur omni modo possibili conari, & procurare apostatam ad Religionem revocare, impetrando etiam impunitatem fugæ, quæ facilè concedetur seducto ob commoda sperata notabilia. Quòd si hoc impossibile sit, conabitur alium æquè utilem ad ingressum illius Religionis disponere, aut alio modo Religionem pro damno causato compensare, ut dictum est. Si nihil horum possit, ipsomet abstrahentem teneri Religionem ingredi ad illa damna temporalia compensanda, affirmant graves DD. antiqui *S. Antoninus, Scotus, Gabr. Major.*

Rosella, Paludanus, Sylv. aliósque citans *Motom.* I. *de justit. disp. 3 I. n. 1.* Et ita fecisse fertur S. Raymundus, hanc ipsam ob causam Religionem S. Dominici ingressus. Pium factum, & Sententia. Sed comuniùs, & veriùs negant *Sotus, Aragonius, Ledesma, Vasq. Lessius,* eos citans *Lugo cit. n. 30.* Ratio sufficiens à posterius est: quia neq; qui occidit Religiosum, tenetur illo seipsum offerre Religioni, neque ad hoc à posterius compelli potest; ergò multò minùs, qui se extrahit à Religione. Rationem verò à priori etatis facilè colliges: quia nimirum nemo tenetur damnum alterius diversi generis resarcire cum proprio damno superioris ordinis: sic enim qui occidit servum alterius, nec habet, unde ejus pretium restituat, non tenetur pro illo se dare in servum: hoc enim esset pro damno temporali pecuniam perdere suam libertatem, quod est damnum superioris ordinis. Sic in proposito: si fuisti causa, quod Religio patiatur damnum temporale ob jacturam Religiosi à te abstracti, teneris quidem illud damnum temporale compensare aliquo modo possibilis: tamen teneris ipse ingredi Religionem: hoc enim esset perdere suam libertatem pro damno temporali Religioni illato longè inferioris ordinis.

Dubium Regulare alterum.

Quomodo peccent, qui sine causa, & malo animo Novitio negant votum ad professionem.

138 **S**unt, qui dicunt talem non peccare graviter. Ratione: quia non magis obligatur Religiosus

retinendum Novitium, quàm Novitius ad perfe-
verandum: sed Novitius absque peccato gravi po-
test egredi è Religione, etiam sine justa causa ex in-
constantia mentis, & sola levitate: ergò & Reli-
giosi eodem modo absque peccato gravi poterunt
eum dimittere, adeoque vota negare: utrinq; enim
est communis libertas: & ad hoc datur Novitiatus,
ut utraque pars probet, & proberetur. Ita cum ali-
quibus Sanch. lib. 5. Moral. cap. 4. num. 49.

R E S O L U T I O.

Mortaliter, & valde graviter peccant Reli-139
giosi, qui absque omni justa causa Novitio
negant votum ad Professionem, sicq; exire compellunt.
Ita Suarez, Ludovicus Miranda, nostri Corduba,
& Laurentius Portellus, aliisque cit. Diana
p. 2. tract. 2. de dubiis Regularium, resol. 19. Lu-
go sæpè cit. in appendice. 54. Ratio mortalis, &
gravis peccati est multiplex.

I. Peccant graviter contra Charitatem. Nam se-140
cundum communissimam DD. Sententiam, pec-
cat graviter contra Charitatem, qui aliquem sine ju-
sta causa à Religione ingredienda, vel profitenda so-
lùm retrahit, ut suprà visum: atqui ille, qui negat
suffragium Novitio idoneo, non solùm illum retra-
hit à Religione, sed etiam expellit, quantum in se
est: ergò hic à fortiori graviùs peccabit.

Neque hinc inferas etiam Prælatum peccaturum 141
graviter, qui petentem ingredi Religionem admit-
tere nollit sine aliqua justa causa: quia relinquit il-
lum liberum, & expeditum, ut alibi, vel aliam Reli-
gionem

gionem ingredi possit. Secus esset, si jam recepto Novitium, & ipse sine justa causa dimitteret. Neque enim ecce ulterius.

- 142 II. Peccant insuper graviter ut minimùm contra eandem Charitatem: quia Novitius non potest pellere à Religione sine gravi suo detrimento, & iniustâ famæ suæ. Sciunt enim omnes, nunquam nolentem dimitti à Religione, nisi ob defectus naturales, vel morales, qui reddunt ipsum ineptum vel parùm aptum ad vitam Religiosam: Sicut enim Religiosum esse, honori tribuitur; ita Religiosum fuisse, communiter tribuitur dedecori apud homines, nec absque fundamento: saltem incipiunt illudere, dicentes: *Quia hic homo capit adificari & non potuit consummare.* Lucae 14. Unde quod eum defectum habent, omni studio conantur illud occultare: atqui talem notam absque ulla justa causa inurere Novitio, non potest non graviter lædere legem Charitatis ut minimùm: ergò tales peccant graviter contra Charitatem. Unde & ipse Novitius fatetur, fore peccatum mortale, quando gravis Novitio vitio esset nota: atqui defacto semper gravis est nota, quam quilibet multa pecunia redimeret, si possideret. Unde re ipsa, & practicè parùm à nobis differt. Sicut enim
- 143 III. Peccant graviter contra officium suum, saltem contra iustitiam legalem: suffragator enim ex officio suo non habent admittere, vel repellere Novitium, sed solùm iudicare, & testificari de idoneitate Novitii ad profitendam Religionem istam: ideoque si vota rogati, negant Novitio idem, neque absque omni justa causa suffragium, seu votum suum

receptum suum; ipso facto dicunt: *Judico, & testor, hunc non esse aptum, & idoneum in nostra religione*: atqui clarum est, hoc gravissimè adversari officio justici Judicis ac testis: Judex enim in conscientia tenetur judicare secundum merita causæ, & testis interrogatus de qualitate alterius tenetur testificari, sicut coram DEO novit: ergò tales iniqui suffragatores graviter peccant contra officium suum, & saltem contra justitiam legalem.

IV. Peccant insuper graviter contra ipsam justitiam commutativam: quia in receptione Novitiorum fit contractus mutuus onerosus. Religio enim ad se venientibus offert sustentationem, probationem, examen, & judicium legitimum, juxta probationis experientiam. Econtra ingrediens suos, & sua relinquit, onus probationis subit, periculo majoris detrimenti (si forte non satisfecerit) se exponit; vicissim expectans examen, & judicium legitimum, juxta experientiam probationis; nequam enim subiret tantum onus, nisi certò confideret, etiam Religionem fideliter ex parte sua de sua persona judicaturam: ergò si Novitius ex parte sua subit onus suum, Religio vicissim tenetur ex justitia ei ad examen, vel judicium legitimum juxta merita causæ, atque ad hunc ipsum finem adhibet suffragatores Religiosos suos: ergò ulterius, si Religio sine Novitio idoneo negent suffragium, peccant contra justitiam commutativam, & per consequens obligantur ei ad compensanda damna, quantum possibile est. *Confirmatur efficaciter à posteriori: Novitius sine justa causa repulsus à professione, & ejectus*

ejectus potest in foro externo reclamare: quod si
 veritate constare, restitueretur: ut docent
 relati à *Lugo cit.* & fatetur etiam *Sanch.* supra
 go Novitio aliquod jus competit, ut sine causa
 expellatur: alioquin non posset in judicio suum
 prosequi, si nullum jus haberet: ergò ulterius
 tra justitiam peccant, qui sine justa causa suffic
 vota negantes eum expelli faciunt. Ad ratio
 oppositam ab initio, facile negatur major, & p
 tas. Novitius enim sine justa causa egrediens
 hoc nullam incurrit notam religionis, sicut ecc
 Novitius sine causa expulsus. Et hisce circa le
 nem spirituales proximi in bonis amici præmi
 jam amplius ad materiam quinti Præcepti ad
 damus.

CAPUT II.

De

Homicidiis licitis.

Homicidium licitum est generaliter tant
 in duobus casibus, videlicet de expresso
 mandato, & lege justa publica: uti elegantiss
 ostendit *D. August. lib. 1. de Civit. c. 21.* Lex
 tem justa occidendi hominem, aut est ipsa lex
 vina naturalis; utpote de conservando bono co
 muni, vel privato ab injusto invasore: ut fit in
 lo justo defensivo, & privata defensione inculpa
 tutelæ: aut est lex divina positiva præcipiens
 certo casu occidendi malefactores: aut denique
 lex humana publica & justa. Unde in particulari qu